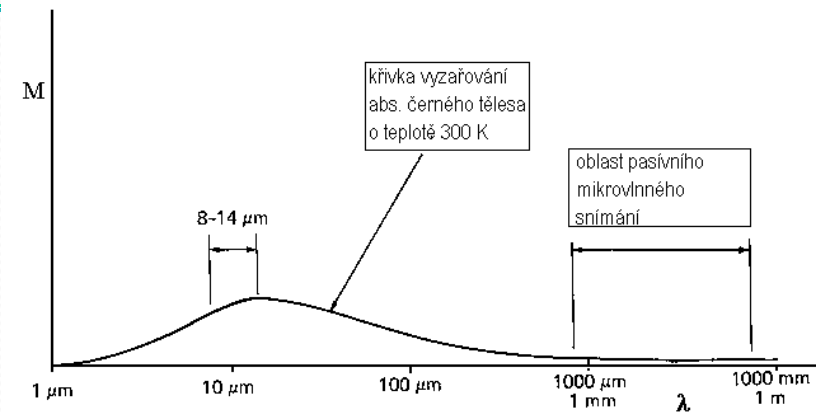

Dálkový průzkum země v mikrovlnné části spektra II

**Pasivní mikrovlnné snímání, interferometrie,
družicová altimetrie, laser scanning - LIDAR**

Pasivní mikrovlnné snímání

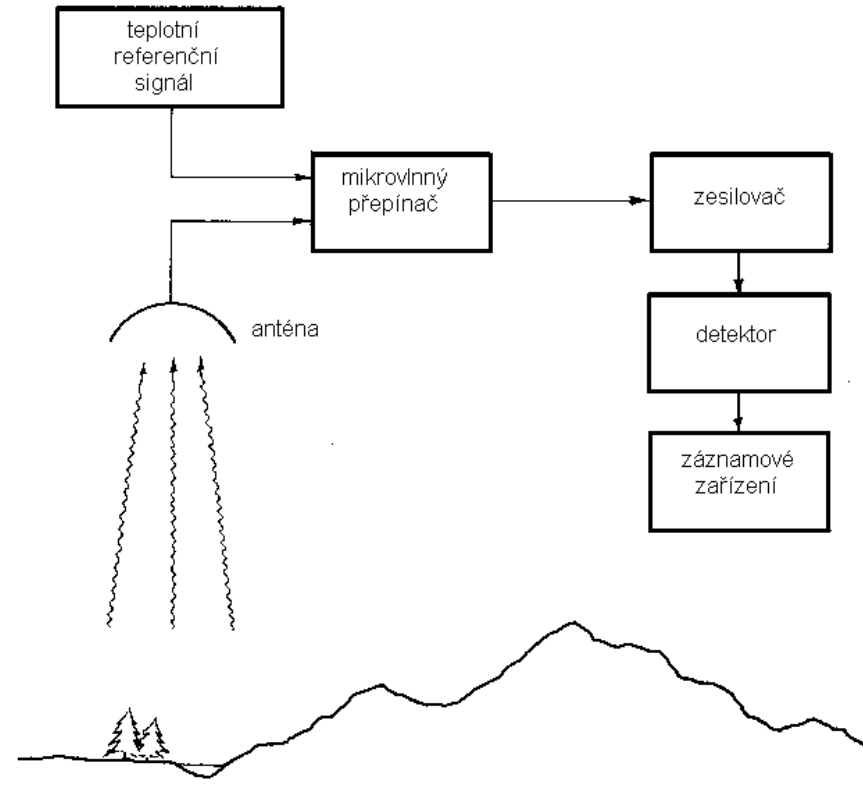
Těmito metodami je měřena přirozená dlouhovlnná energie vyzářená objekty na zemském povrchu.

Systemy pracují na stejném principu jako termální radiometry a skenery.

Intenzita naměřeného signálu závisí nejenom na teplotě a množství dopadajícího záření, ale také na jeho schopnosti vyzařovat, vést či odrážet (chemické, fyzikální, elektrické, geometrické vlastnosti povrchů) elm. energii – kombinace všech faktorů – má za následek, že měřený signál má vždy velký podíl šumu a jeho interpretace je obtížnější.

Výhodou je nezávislost na podmínkách počasí

Princip mikrovlnného radiometru

- Systémy pracují na letadlech i družicích
- Mikrovlnný přijímač přepíná mezi anténou a kalibračním teplotním signálem – z rozdílu vzniká záznam

Využití metod pasivního mikrovlnného snímání

- měření teplotních profilů atmosférou
- zjišťování charakteristik svrchní vrstvy půdy
- mapování teploty půdy a půdní vlhkosti
- studium minerálního obsahu půd
- mapování rozsahu mořského ledu
- mapování rozsahu a mocnosti sněhové pokrývky
- zjišťování průběhu tání sněhu
- studium charakteristik mořských proudů
- mapování směru a rychlosti větru
- detekce ropného znečištění

Družicové systémy využívající metod pasivního mikrovlnného snímání

Družice NIMBUS 5, ESMR (období 1972 - 1976)

Jednokanálový radiometr pracující na vlnové délce 1,55 cm.

Družice NIMBUS 7, SMMR (říjen 1978 - srpen 1987)

Pětikanálový mikrovlnný radiometr pracující s vertikální i horizontální polarizací. Použité vlnové délky: 0,81, 1,36, 1,66, 2,80, 4,54 cm

Družice DMSP, SMMI (červen 1987 - souč.)

Desetikanálový mikrovlnný radiometr

GCOM W1, 2012 (z anglického *Global Change Observation Mission Water Satellite*, japonsky pojmenovaný jako *SHIZUKU*), klimatologická družice o hmotnosti 1900 kg, vybavená pokročilým skenujícím radiometrem AMSR2 (z angl. *Advanced Microwave Scanning Radiometer 2*), 6 vlnových délek (frekvencí)

Monitorování rozsahu mořského ledu

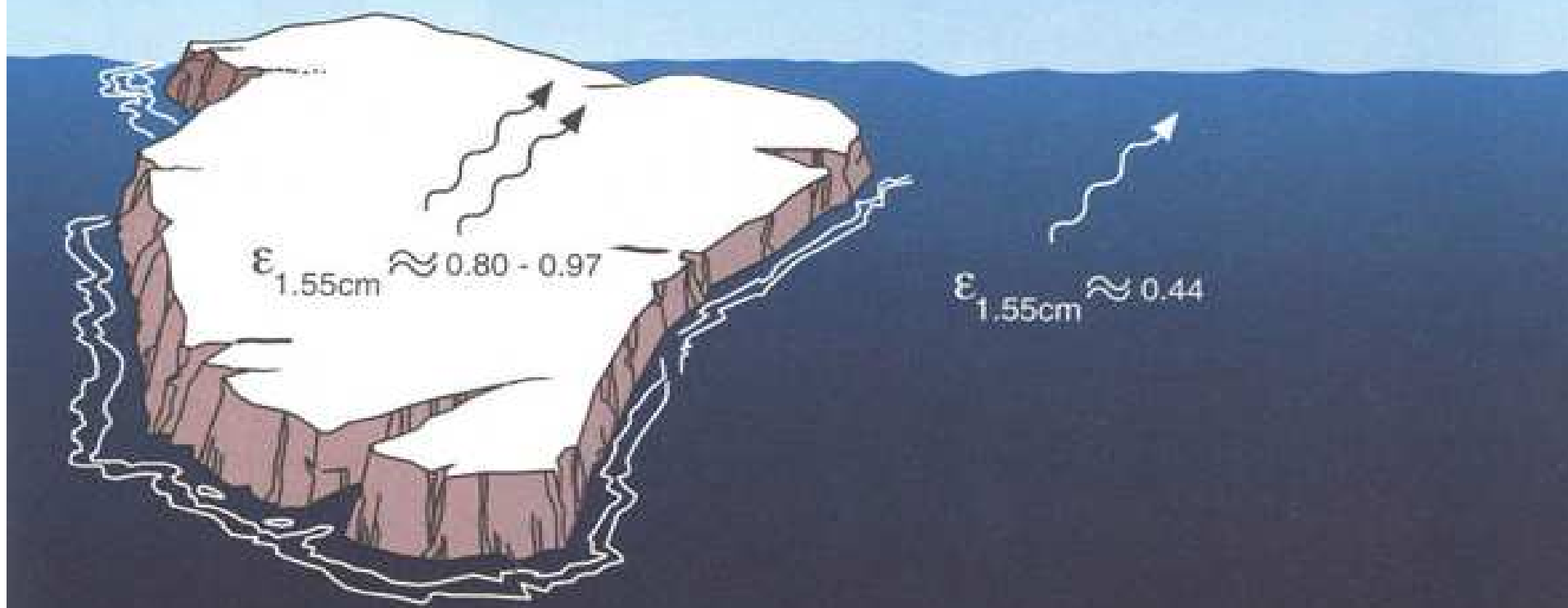
Mapování je založeno na **měření jasové teploty** v oblasti mikrovln a na **rozdílné emisivitě volné mořské hladiny a mořského ledu**.

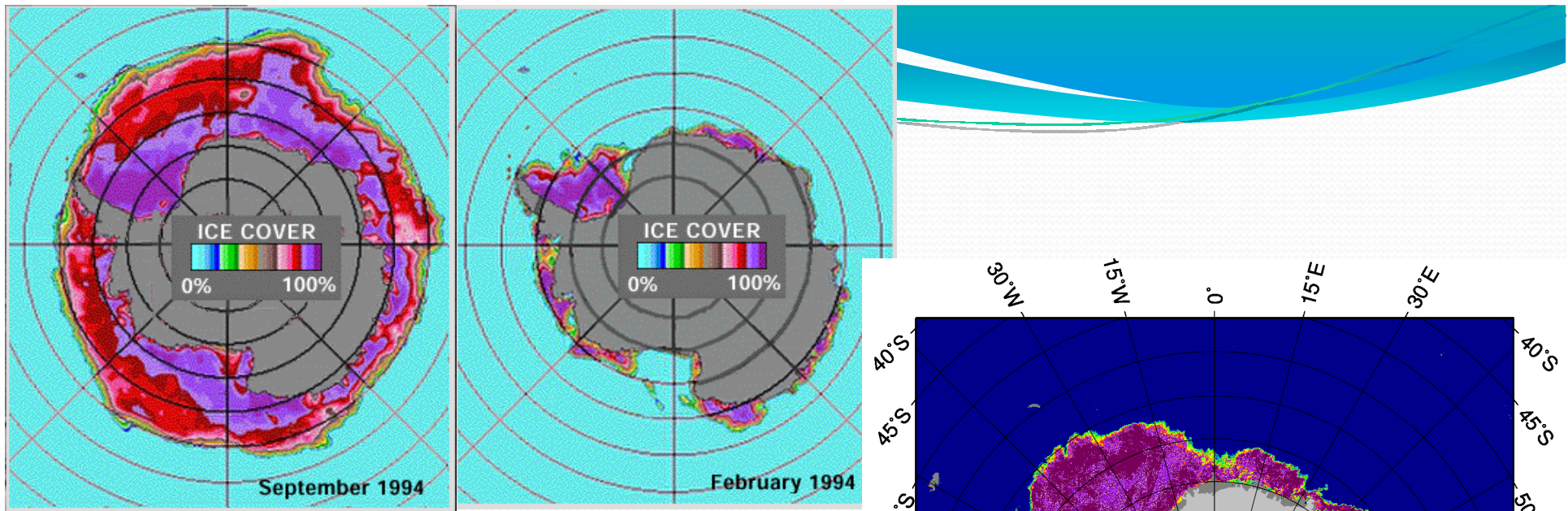
Např. na vlnové délce 1,55 cm je emisivita mořského ledu vysoká (0,80-0,97), avšak emisivita volné mořské hladiny je pouze 0,44.

Výrazně vyšší emisivita mořského ledu převažuje skutečnost, že led je chladnější než voda a tedy jeho jasová teplota by měla být nižší.

Jasová teplota mořského ledu nabývá hodnot vyšších než 190 K, jasová teplota mořské vodní hladiny je většinou nižší než 160 K.

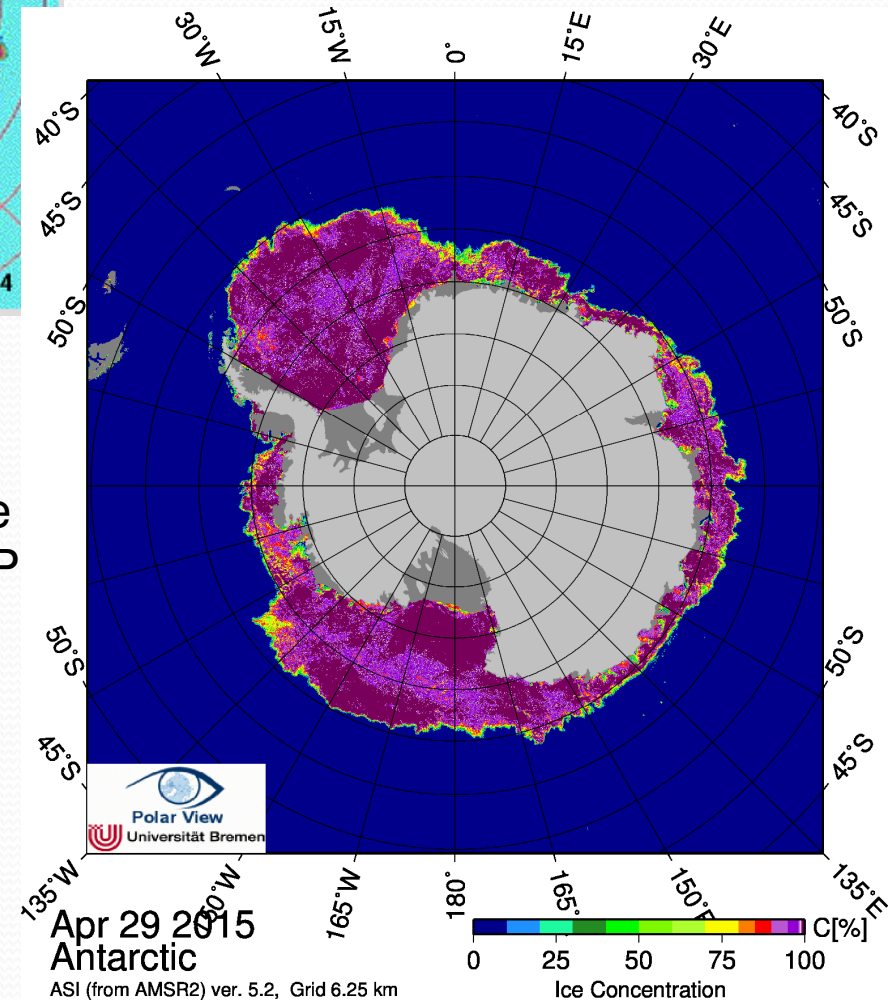
Princip mapování charakteristik mořského ledu mikrovlnným radiometrem

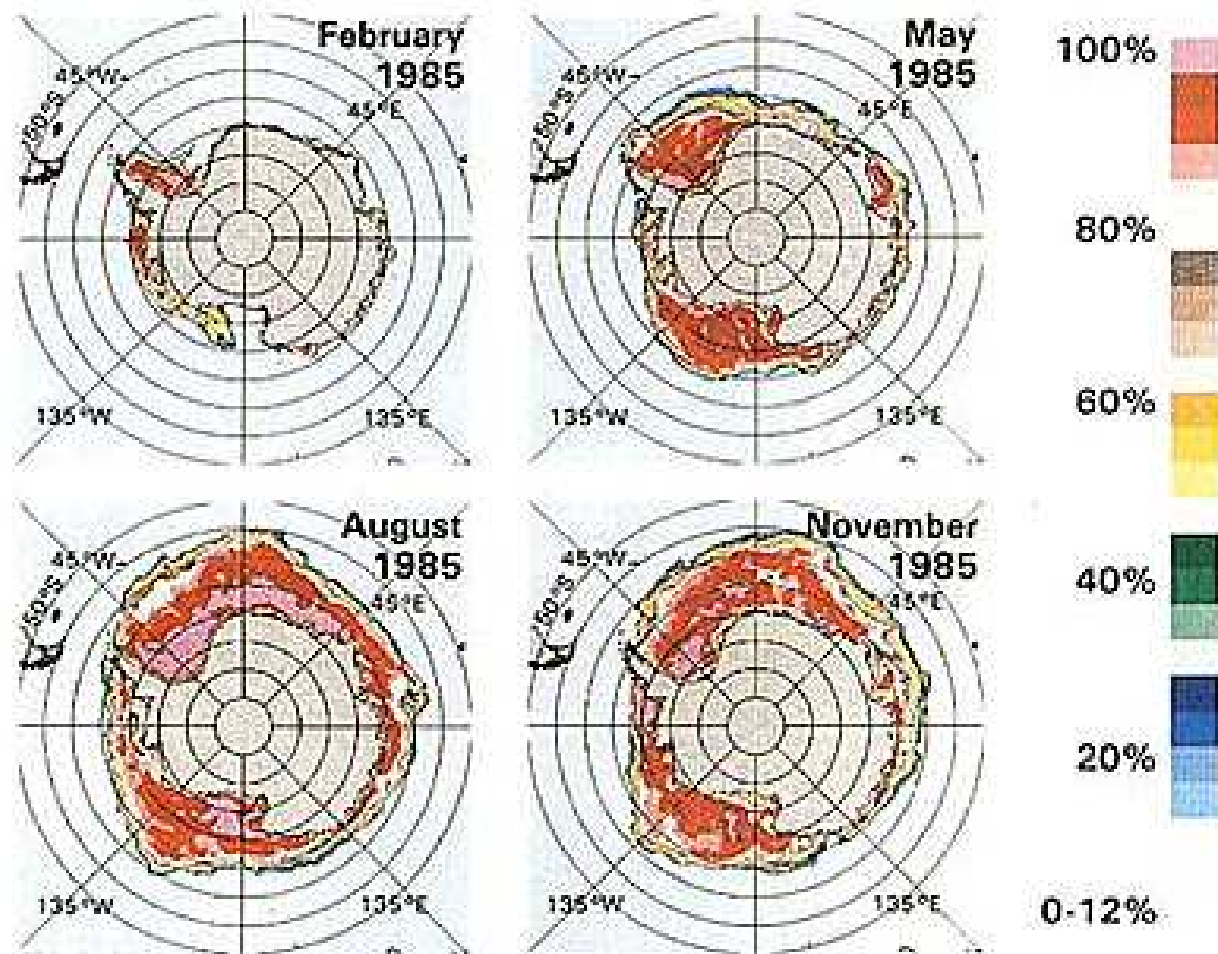
Mapy průměrné koncentrace mořského ledu v oblasti Antarktidy v září (maximální rozsah) a v únoru (minimální rozsah v ročním chodu) v roce 1994. Mapy sestaveny ze snímků družice DMSP s mikrovlnným radiometrem SSM/I

Archiv:
<http://iup.physik.uni-bremen.de:8084/ssmis/archivebrowse.php?sensor=A>
 MSR2

zdroj: <http://iup.physik.uni-bremen.de:8084/amr2/>

Mapy rozsahu mořského ledu v oblasti Antarktidy v r. 1985 sestavené z dat pořízených mikrovlnným radiometrem SMMR na družici Nimbus 7.

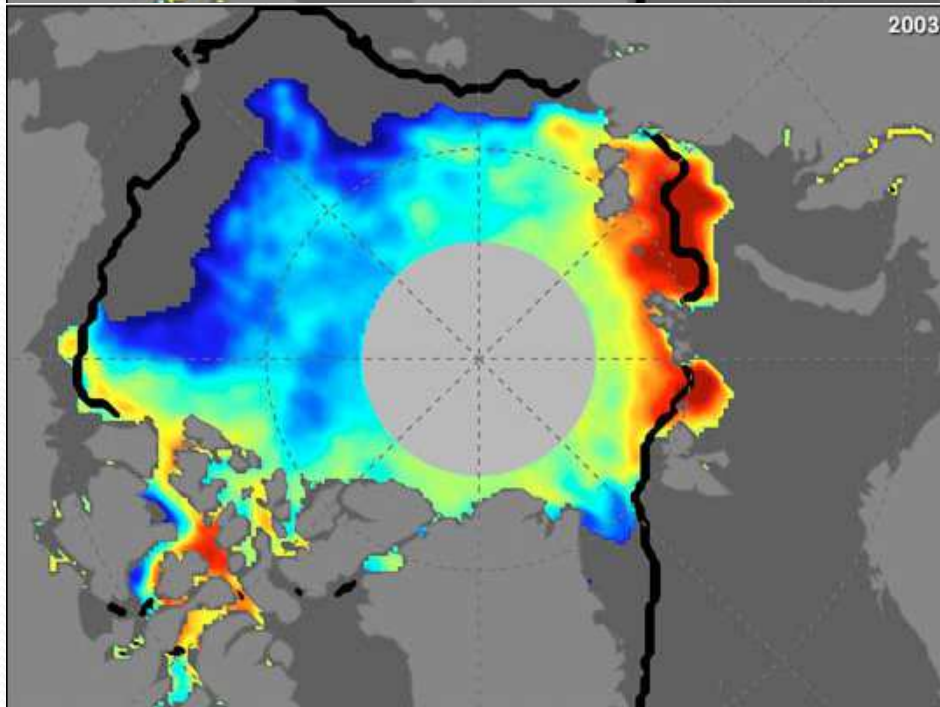
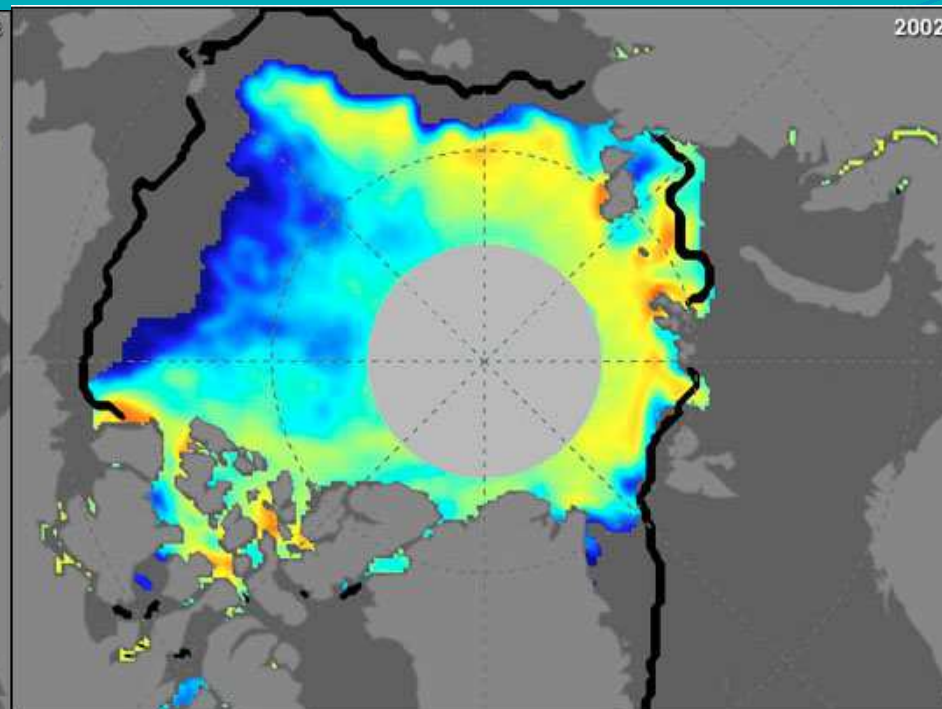
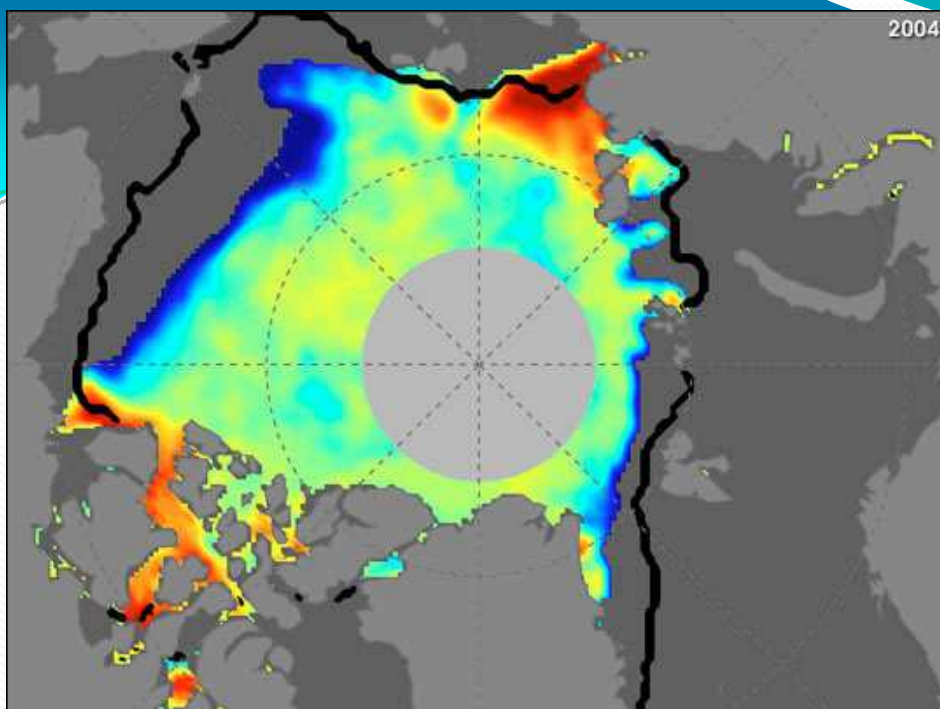
Monitorování rozsahu mořského ledu

Použité algoritmy poskytují nesprávné hodnoty o rozsahu ledu podél pobřeží v důsledku tzv. smíšených pixelů.

Tento efekt se označuje jako "**land contamination**" - jasová teplota smíšených pixelů má hodnoty blízké hodnotám mořského ledu.

Uvedený efekt lze potlačit použitím map SST.

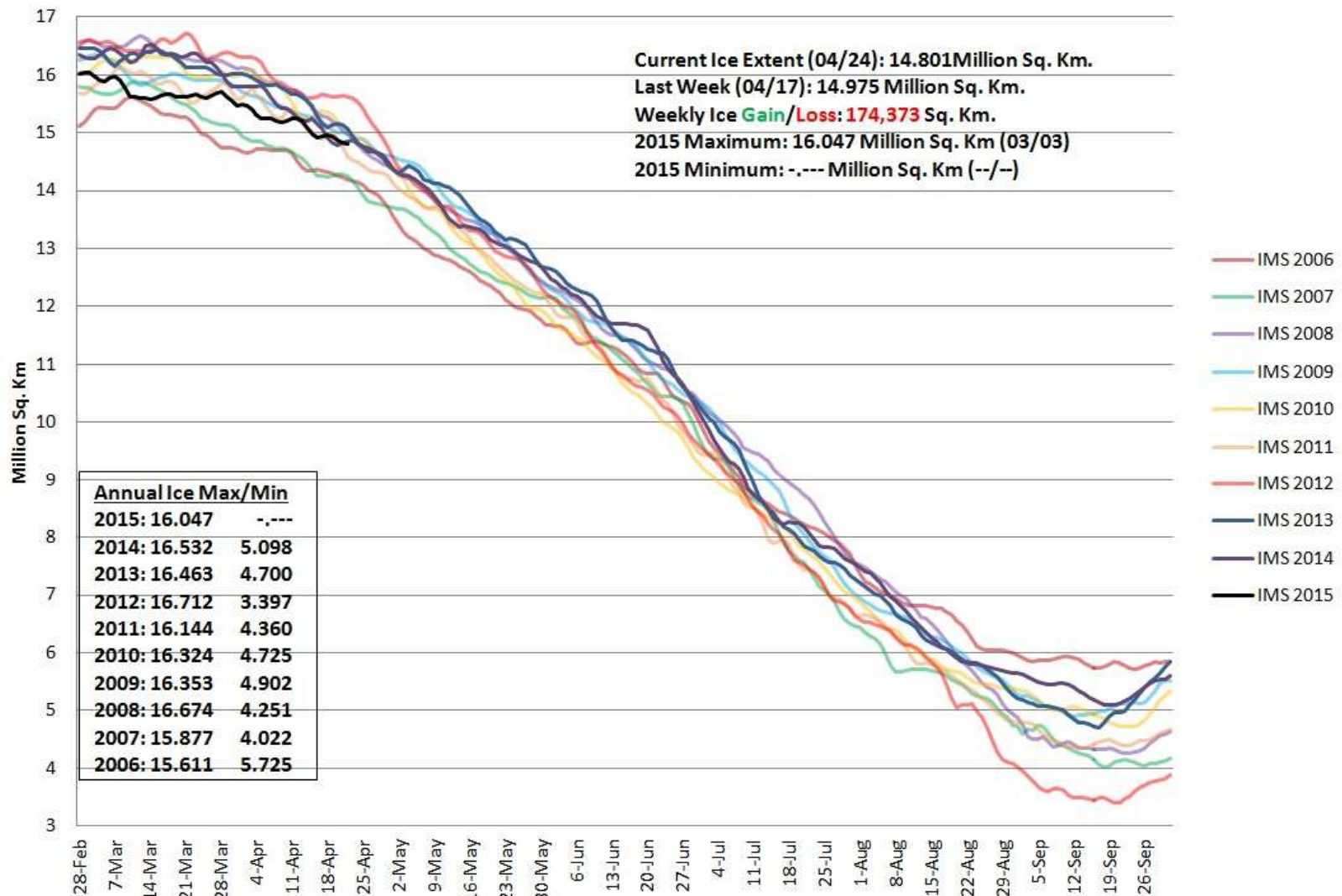
Vedle rozsahu mořského ledu lze zjišťovat i jeho koncentraci (procento pokrytí) a ze série map též charakteristiky pohybu.

**Mapování
zmenšujícího se
rozsahu arktického
zalednění
2002 - 2004**

IMS Total Ice

3-Day Mean

Vývoj rozsahu mořského ledu na severní polokouli

zdroj: <http://www.natice.noaa.gov/ims/>

Monitorování rozsahu sněhové pokrývky

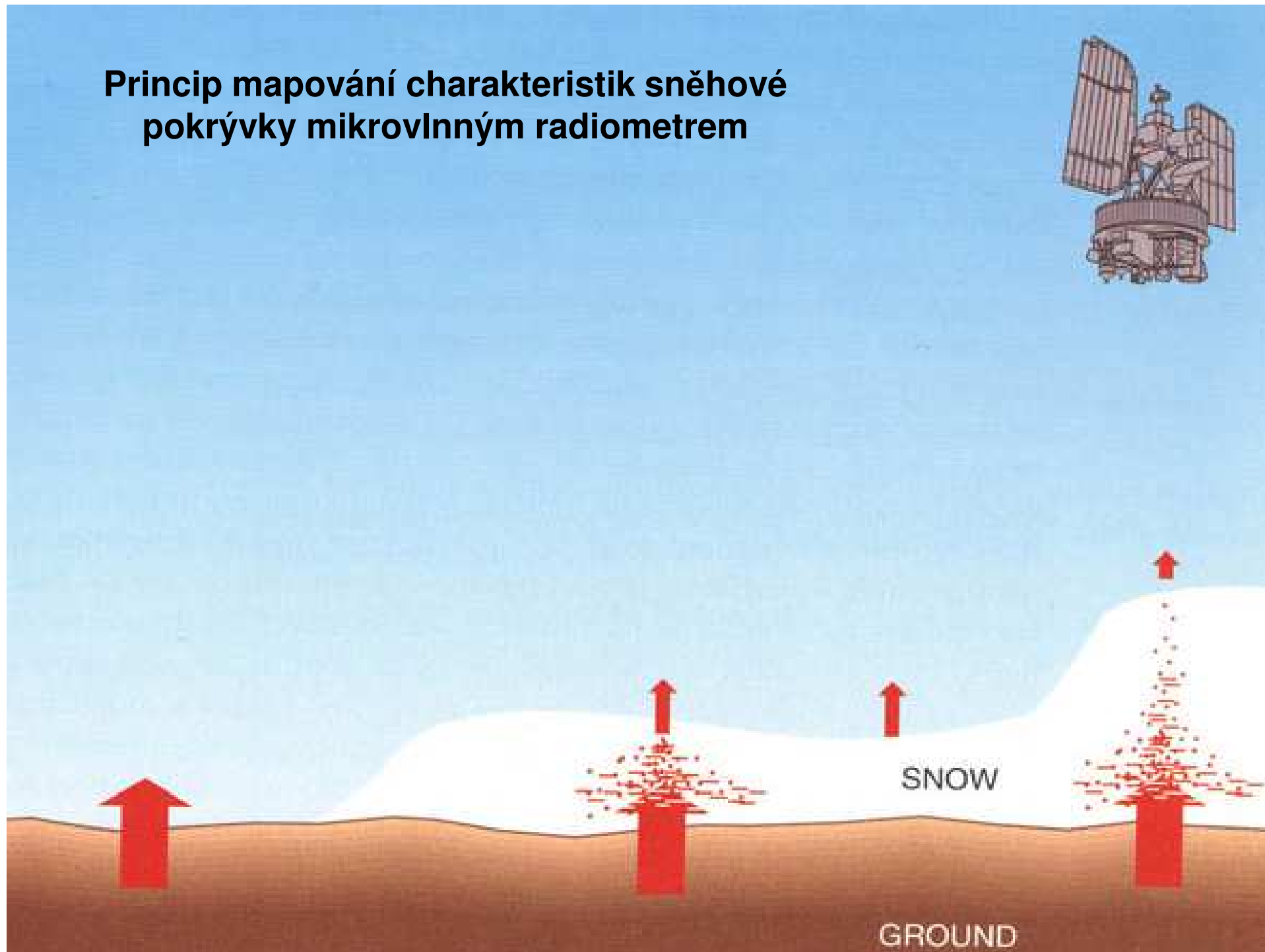
Rozsah sněhové pokrývky je monitorován na snímcích družic NOAA využívajících optické (viditelné a infračervené) části spektra od r. 1966. Řady map jsou k dispozici s týdenním rozlišením.

Snímky z optické části spektra jsou degradovány oblačností, nelze je pořizovat v době polární noci, neposkytují informace o mocnosti sněhové pokrývky, pouze o jejím rozsahu.

Princip pasivního mikrovlnného snímání spočívá v přímé závislosti mezi mocností sněhové pokrývky a pohlcováním dlouhovlnného záření.

Jasová teplota měřená mikrovlnným radiometrem je nepřímo úměrná mocnosti sněhové pokrývky.

Princip mapování charakteristik sněhové pokrývky mikrovlnným radiometrem

Monitorování rozsahu sněhové pokrývky

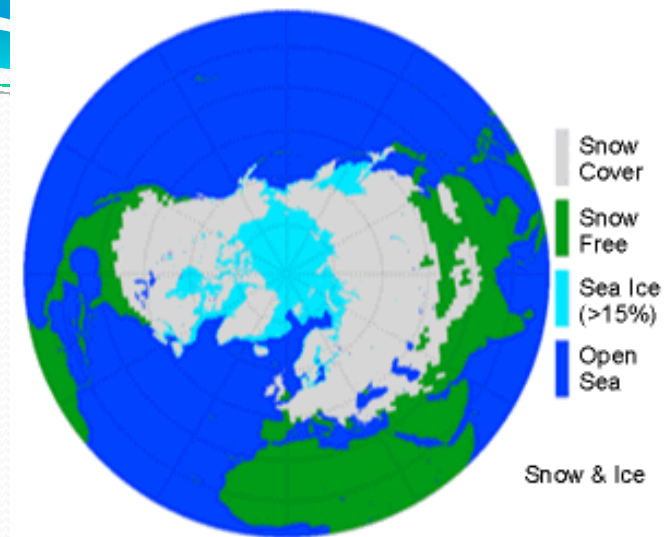
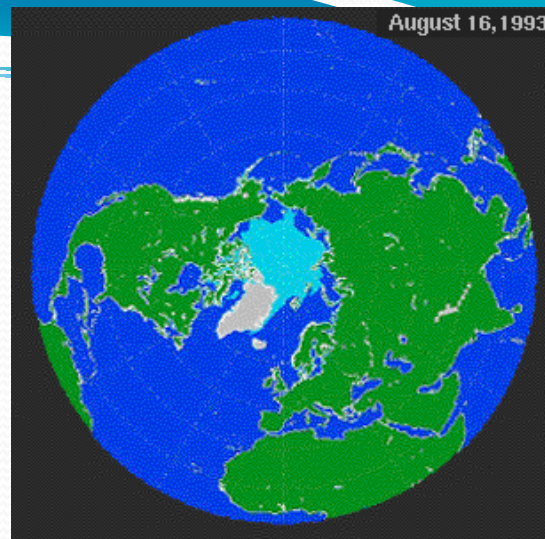
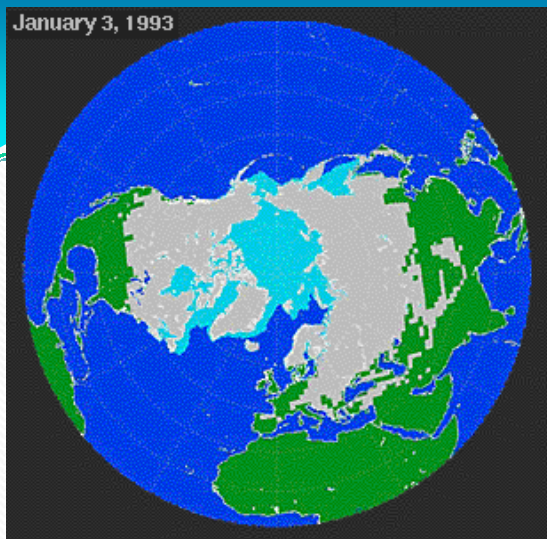
Většina algoritmů používaných pro sestavování map rozsahu a mocnosti sněhové pokrývky je založena na empirických vztazích.

Snímky z radiometru SMMR na družici Nimbus zaznamenávají jasovou teplotu na frekvenci 18 GHz a 37 GHz.

Sněhová pokrývka absorbuje méně záření na nižší frekvenci. Čím mocnější bude sněhová pokrývka, tím větší bude rozdíl jasových teplot 18 a 37 GHz.

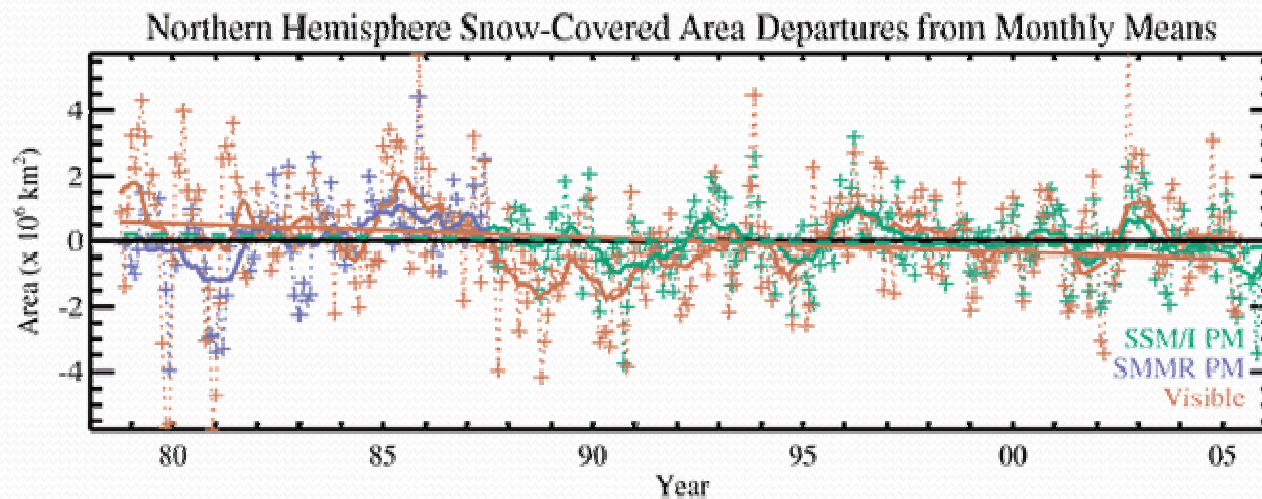
Mapuje sněhovou pokrývku o mocnosti 5-70 cm – oproti reálným podmínkám tedy podhodnocuje rozsah sněhové pokrývky.

Nelze využít na mapování sněhu, který se nachází na ledovcovém příkrovu (Grónsko, Antarktida).

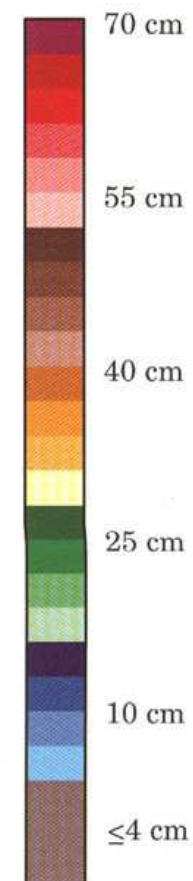
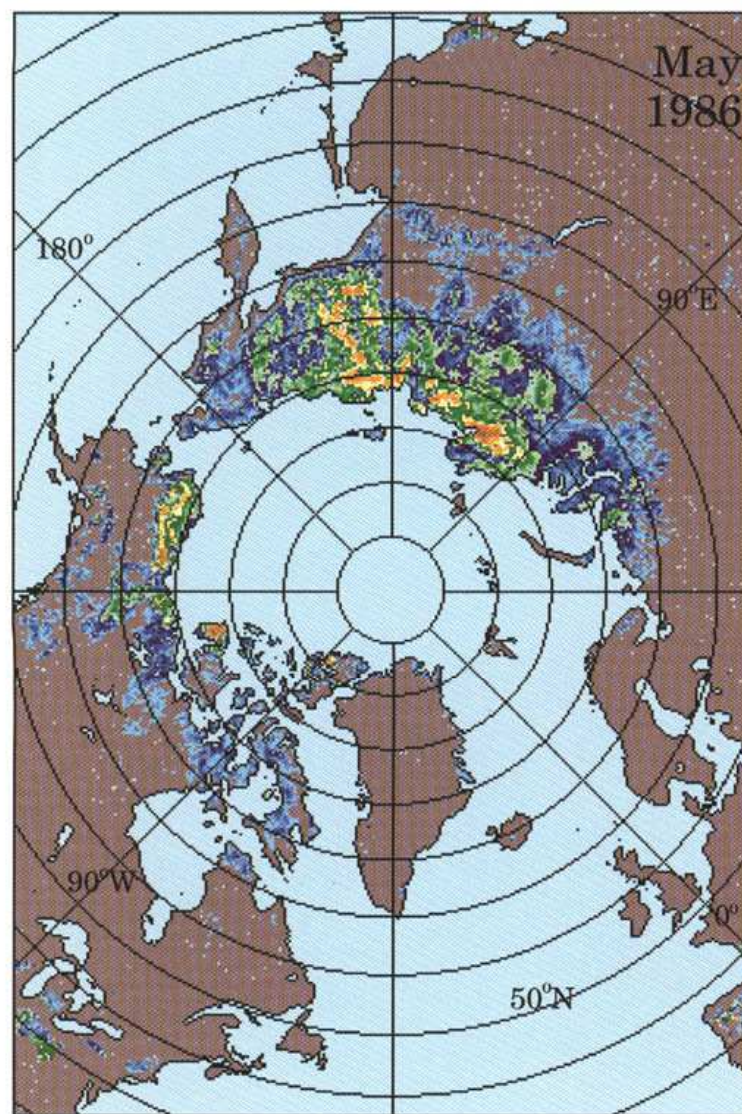
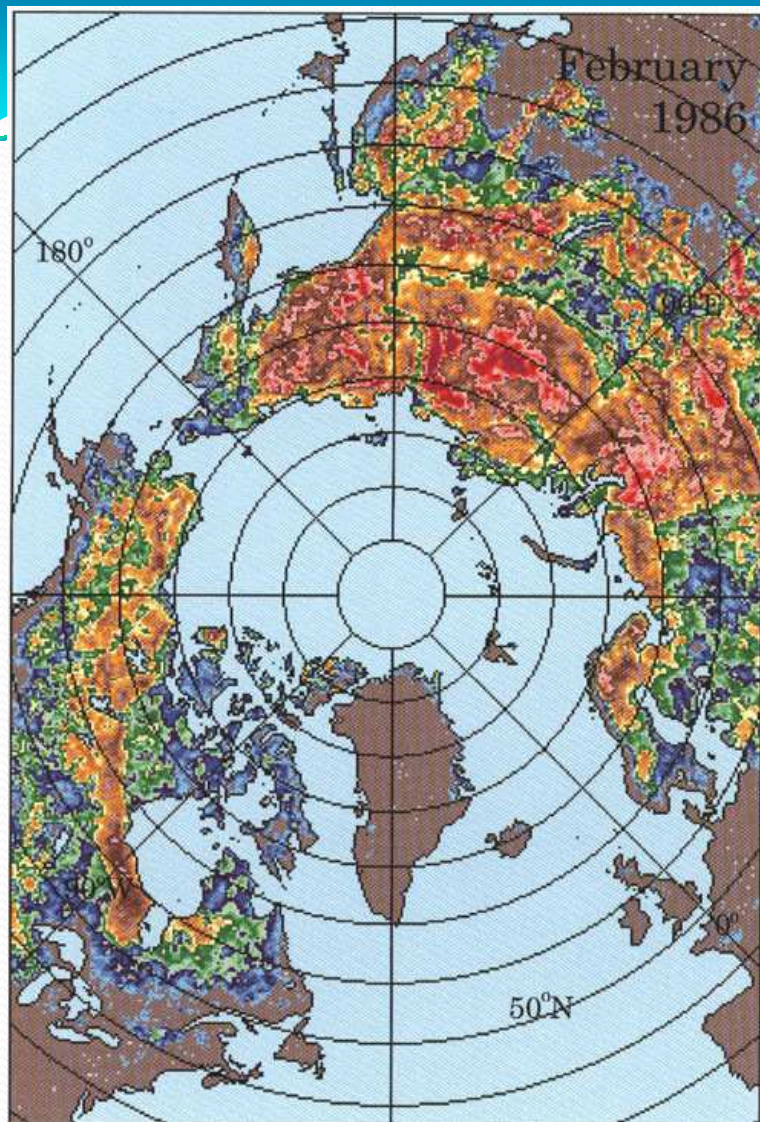
Rozsah sněžové pokrývky v lednu a srpnu 1993, družice DMSP

Maximální rozsah (8-14. 1.1979)

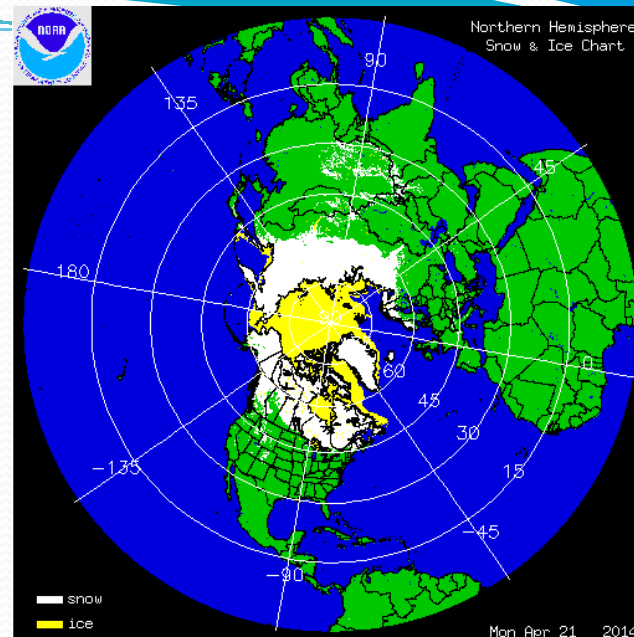
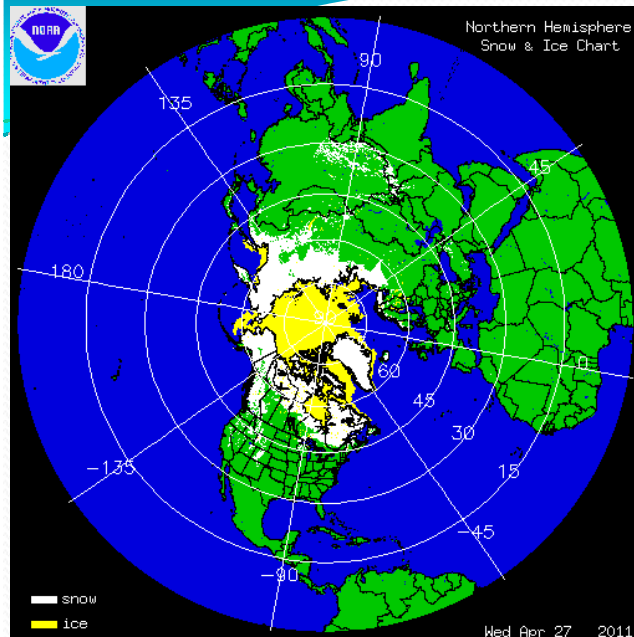

http://nsidc.org/cryosphere/sotc/snow_extent.html

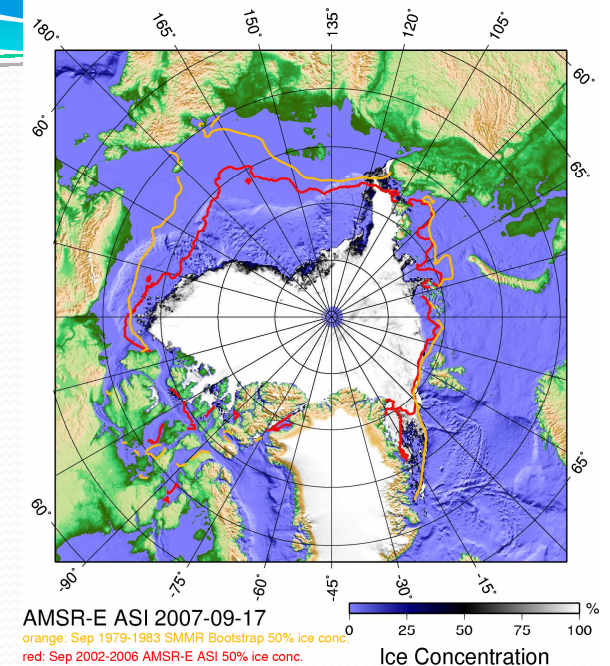

Rozsah a výška sněhové pokrývky v únoru a květnu roku 1986 (max a min v ročním chodu), mapy sestaveny ze snímků družice NIMBUS

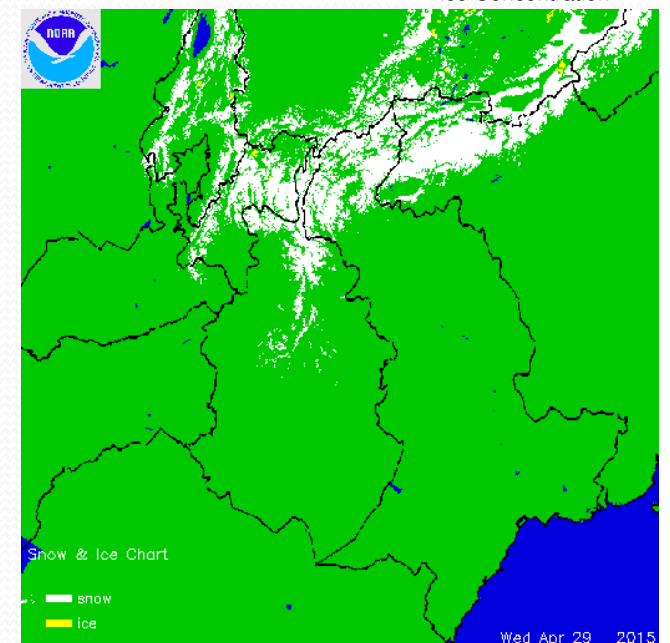

2007 Minimum Sea Ice Extent

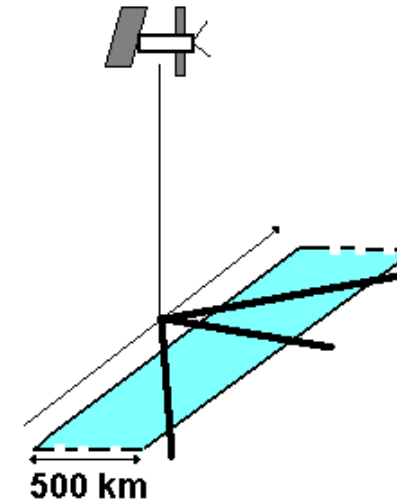

Rozsah sněhové pokrývky a mořského ledu na severní polokouli (nahore duben 2011 a 2014) a současný rozsah sněhové pokrývky v oblasti Afghánistánu (vpravo)

Zdroj: <http://www.natice.noaa.gov/ims/>

Rozptyloměr (Skaterometr)

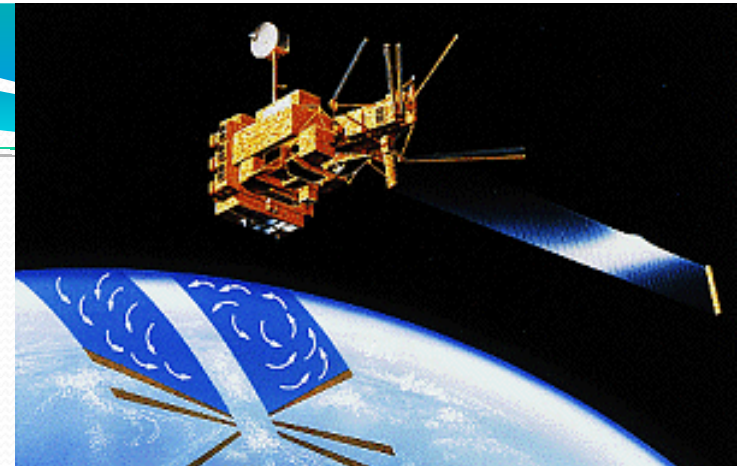
Měření je založeno na kvantifikaci rozptylu intenzivního mikrovlnného signálu odraženého od zemského povrchu.

Nad hladinou oceánu je rozptyl způsoben především vlněním a je úměrný směru a rychlosti větru

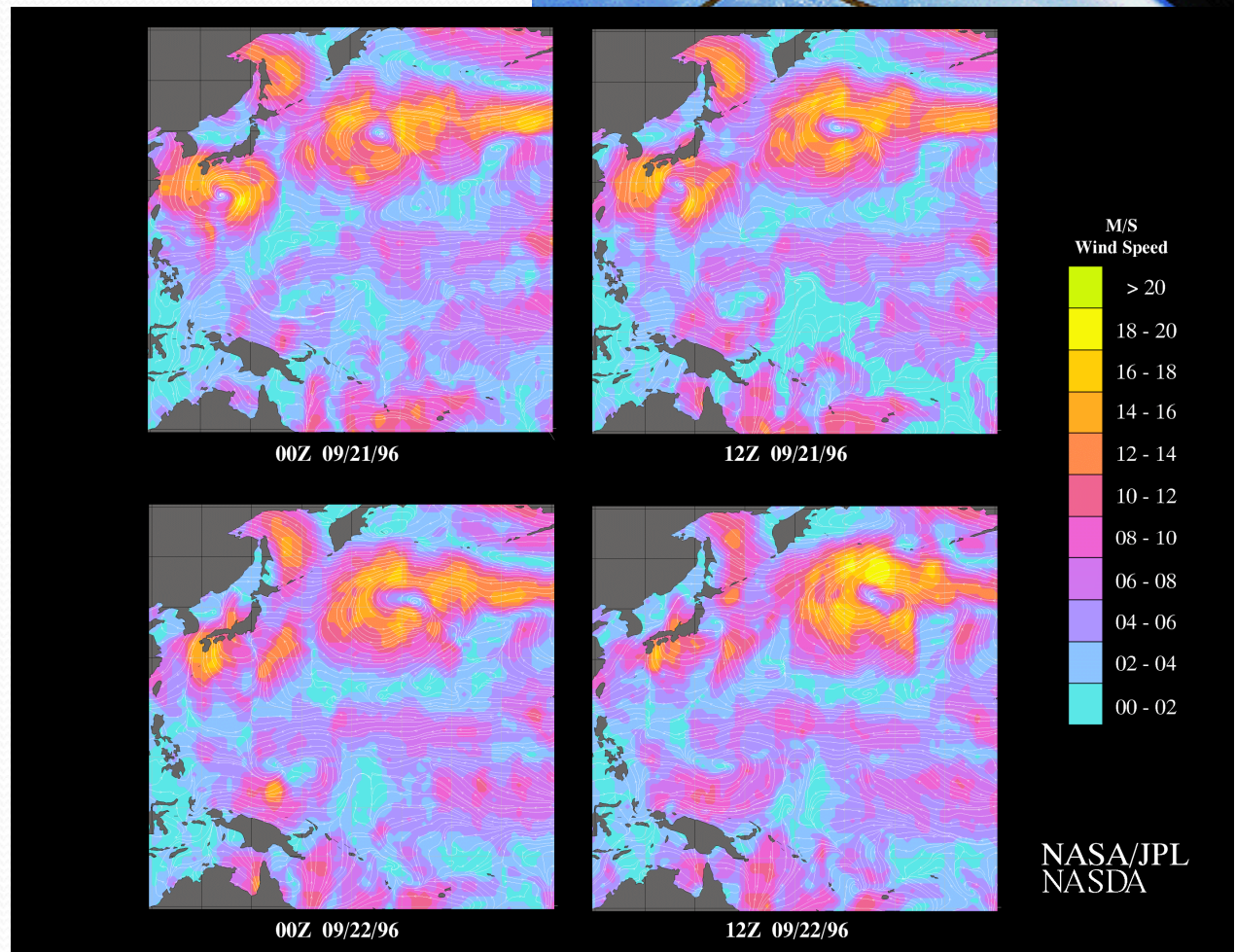
Pracuje s hrubým prostorovým rozlišením (cca 45 km) což omezuje jeho použití na mapování v regionálním a globálním měřítku

Využití rozptyloměru

- Studium charakteristik pole větru
- Mapování vlhkosti půdy
- Studium dynamiky permafrostu

NASA Scatterometer
(NSCAT) družice ADEOS
tajfuny Violet a Tom (1996)
u japonských ostrovů
zdroj:
http://www.eorc.jaxa.jp/en/hatoiyama/satellite/firstimage/nscat_first_e.html

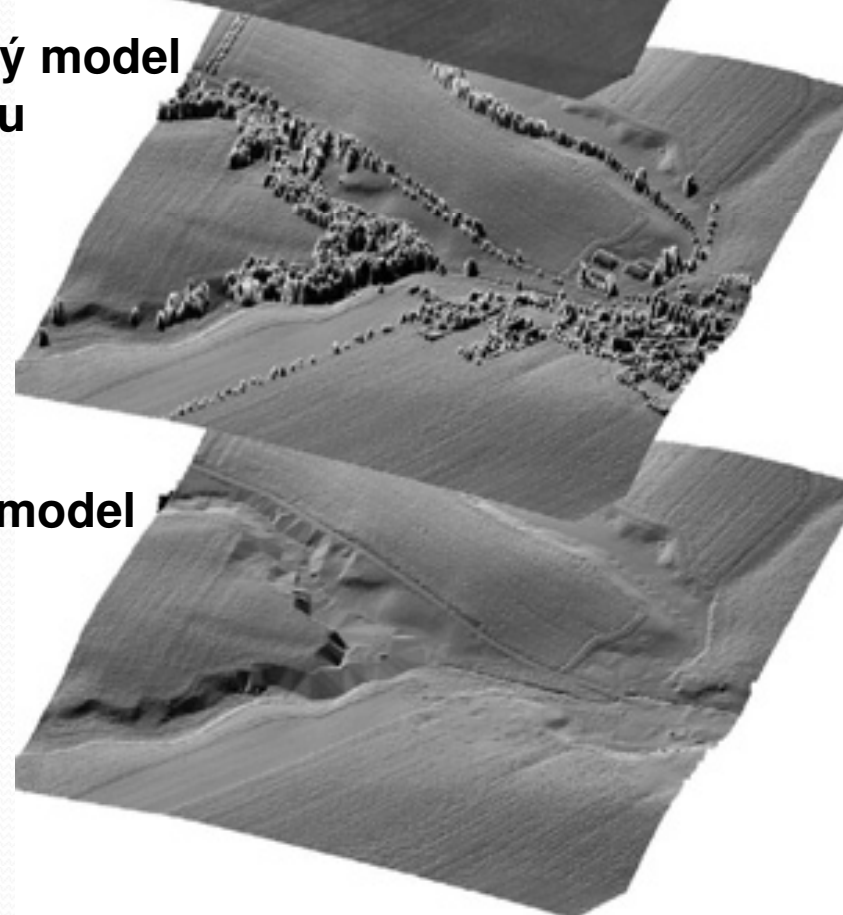

Měření výškových poměrů aktivními metodami DPZ

výškový model povrchu

výškový model terénu

Interferometrie

Metoda přesných výškových měření na základě rozdílů ve fázi dvou radarových signálů získaných z odlišné pozice

Rozdíl (interference) fází je nositelem informace o výšce daného místa.

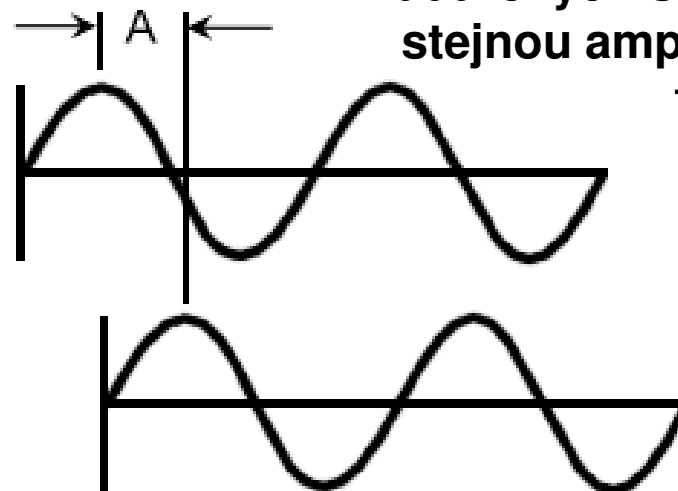
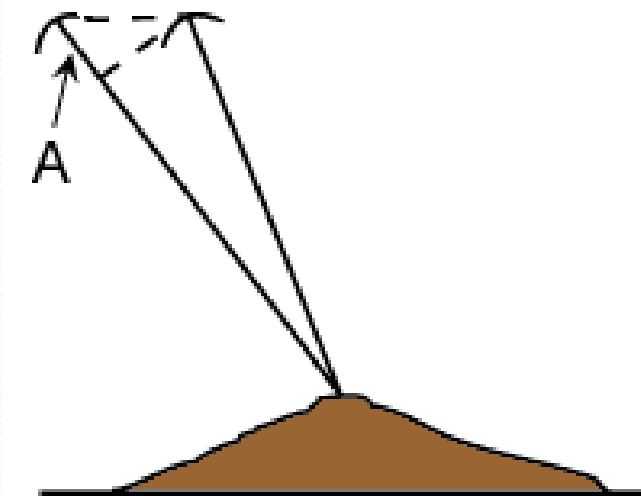
Zpracováním hodnot korespondujících obrazových prvků z obou radarových snímků se vytváří tzv. **interferogram**. Z něj lze zjistit relativní výškové rozdíly bodů na snímcích.

Využitím vlíčovacích bodů lze relativní hodnoty převést na hodnoty absolutní.

Přesnost interferometrie je v řádu použitých vlnových délek – tedy v centimetrech.

Princip interferometrie

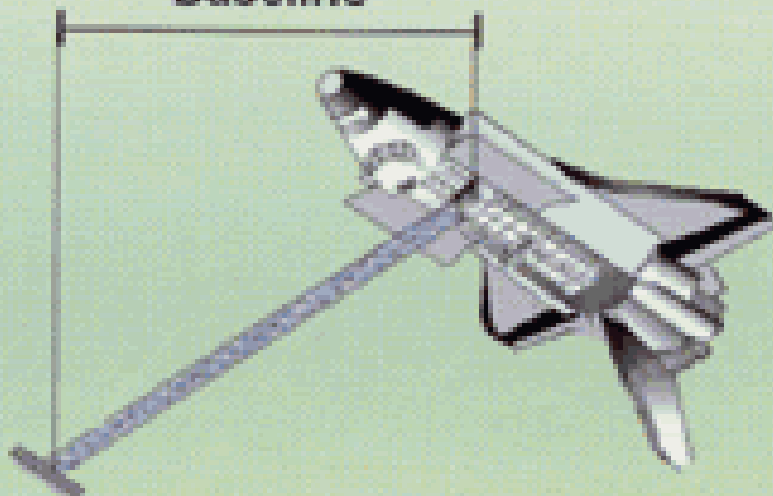
Rozdíl ve fázi (A) dvou radarových signálů se stejnou amplitudou a frekvencí

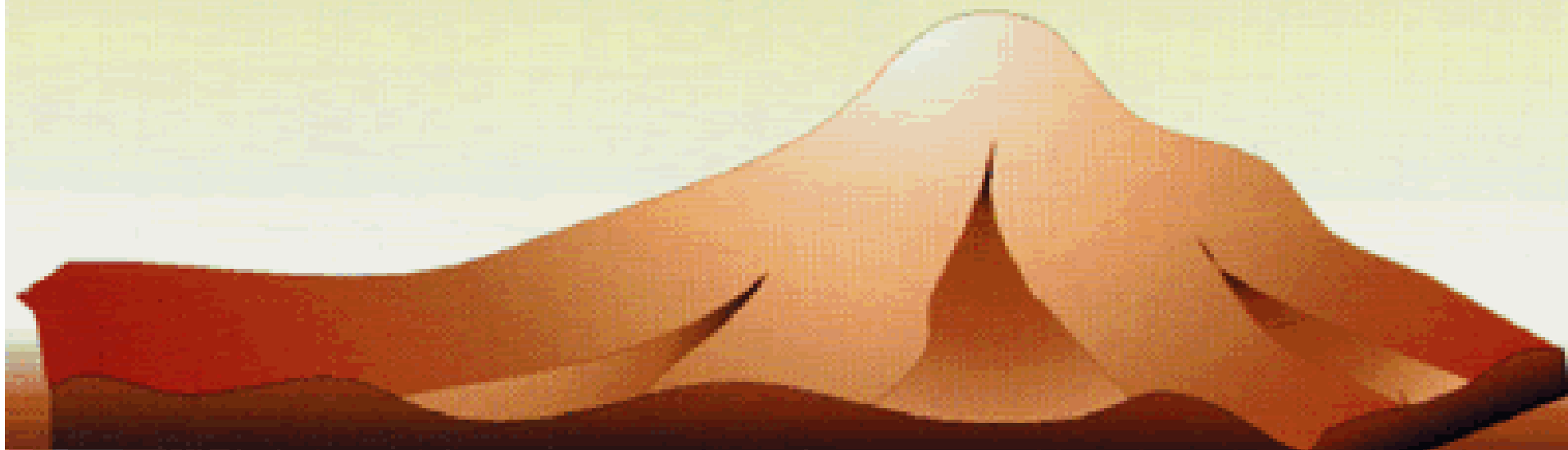
Možné konfigurace měřících systémů:

- snímání jedním radarem ze dvou sousedních drah
- snímání dvěma radarovými systémy umístěnými na dvou družicích (tandem - ERS-1 a ERS-2)
- jeden nosič (družice či letadlo) může mít jeden radar a dvě přijímací antény umístěné ve známé vzdálenosti od sebe (raketoplán - SRTM).

Baseline

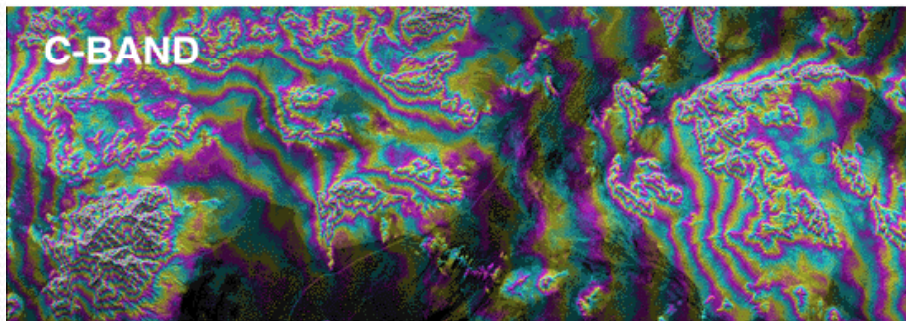
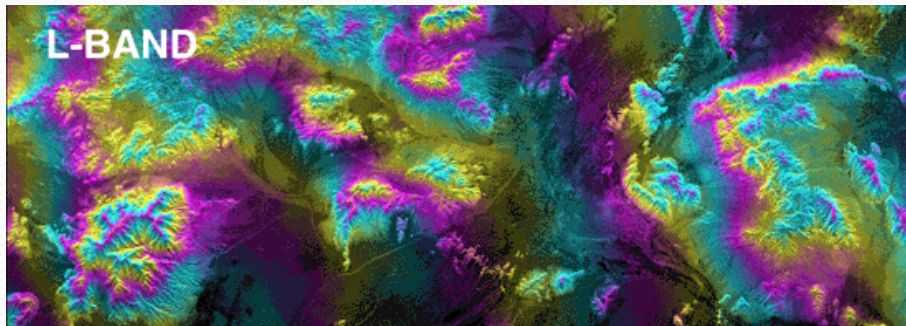

Interferometrická měření z raketoplánu

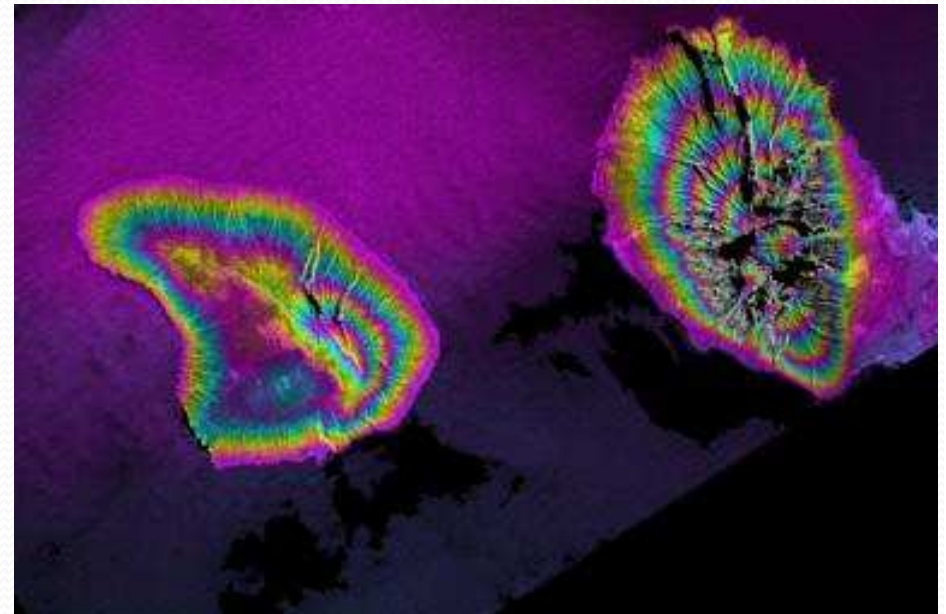
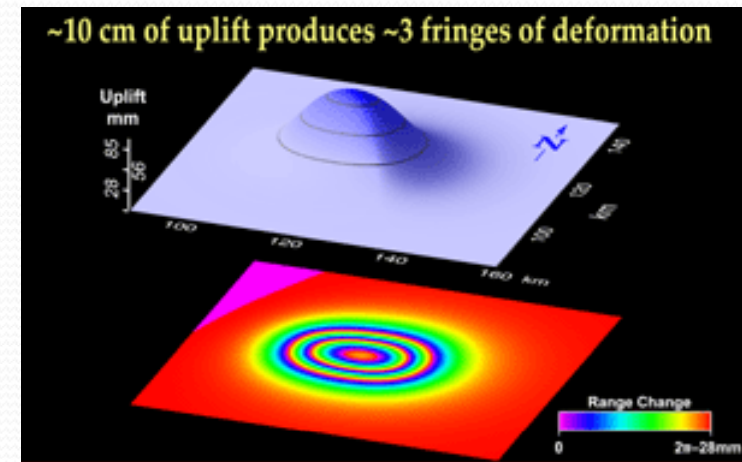

Zpracováním korespondujících obrazových prvků lze získat tzv. **interferogram**

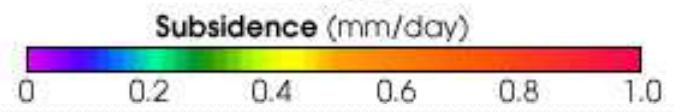
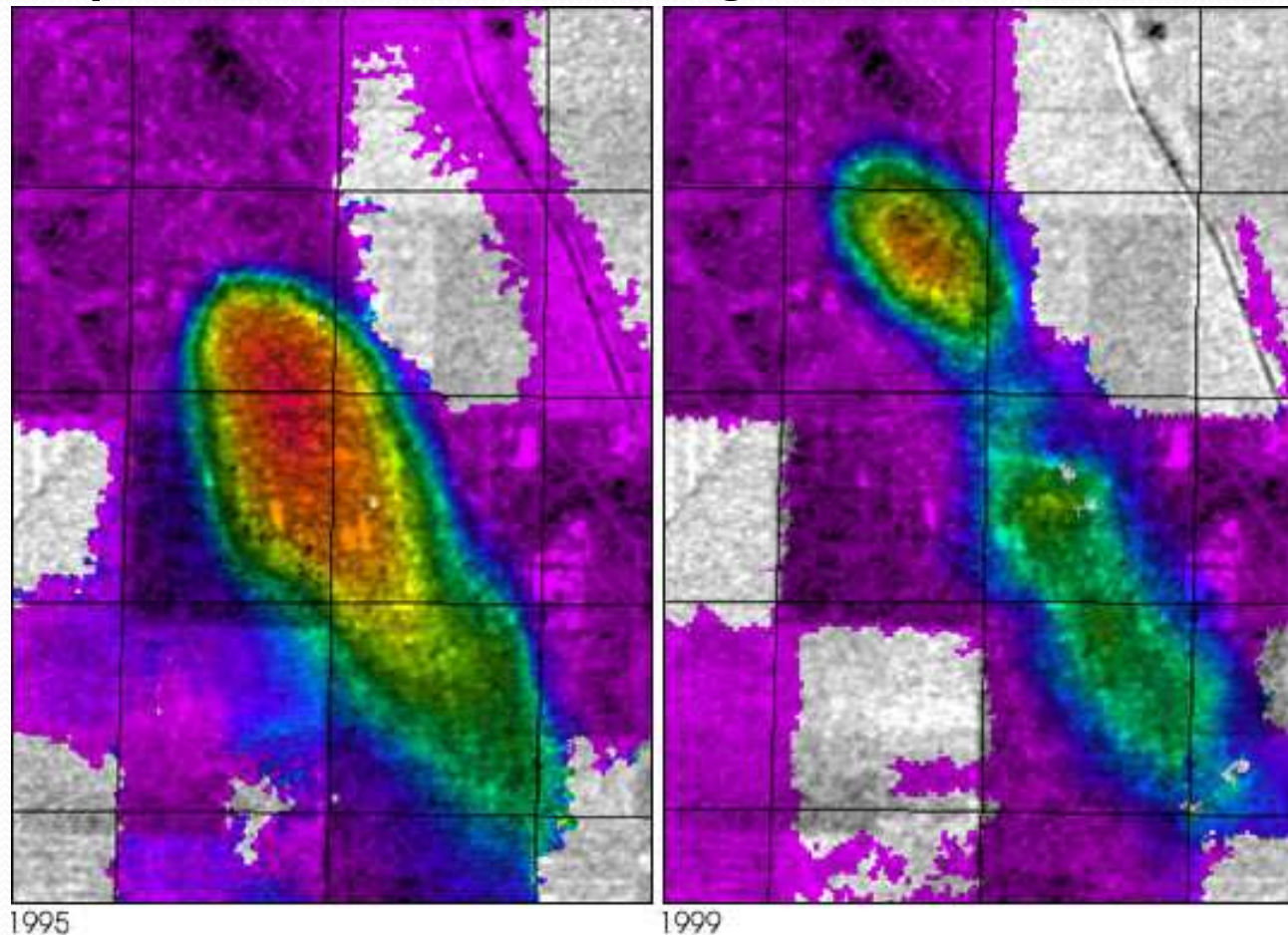

SIR-C L, C BAND INTERFEROGRAMS
FT. IRWIN, CALIFORNIA

Diferenční interferometrie

Metoda založená na rozdílu dvou interferogramů. Tímto postupem lze zjišťovat řádově centimetrové výškové rozdíly, ke kterým došlo v čase mezi pořízením obou interferogramů

Poklesy půdy v důsledku těžby ropy – Družice ERS

Oblasti aplikací

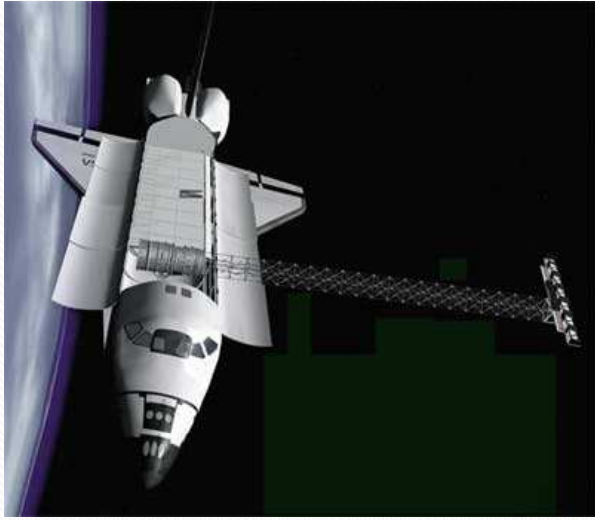
- detekce sesuvů
- zemětřesných pohybů
- měření výšky vodní hladiny
- mocnosti sněhové pokrývky
- tvorba digitálního modelu terénu
- morfometrická analýza a topografické mapování
- tvorba družicových ortofotomap a tématické mapování
- zjišťování časových změn
- geologické a hydrologické aplikace
- výzkum kryosféry
- regionální plánování
- monitorování projevů vulkanismu

Letecké interferometrické systémy

TOPSAR (Topographic SAR) – nosič – letadlo DC-8, RADAR - C pásmo (6 cm), signál je přijímán na dvou anténách umístěných 2,6 metru od sebe. Produkuje DTM s vertikální přesností 1 až 3 metry v závislosti na komplexitě terénu, s horizontální přesností 5 až 10 metrů a to z plochy 10 x 50 km.

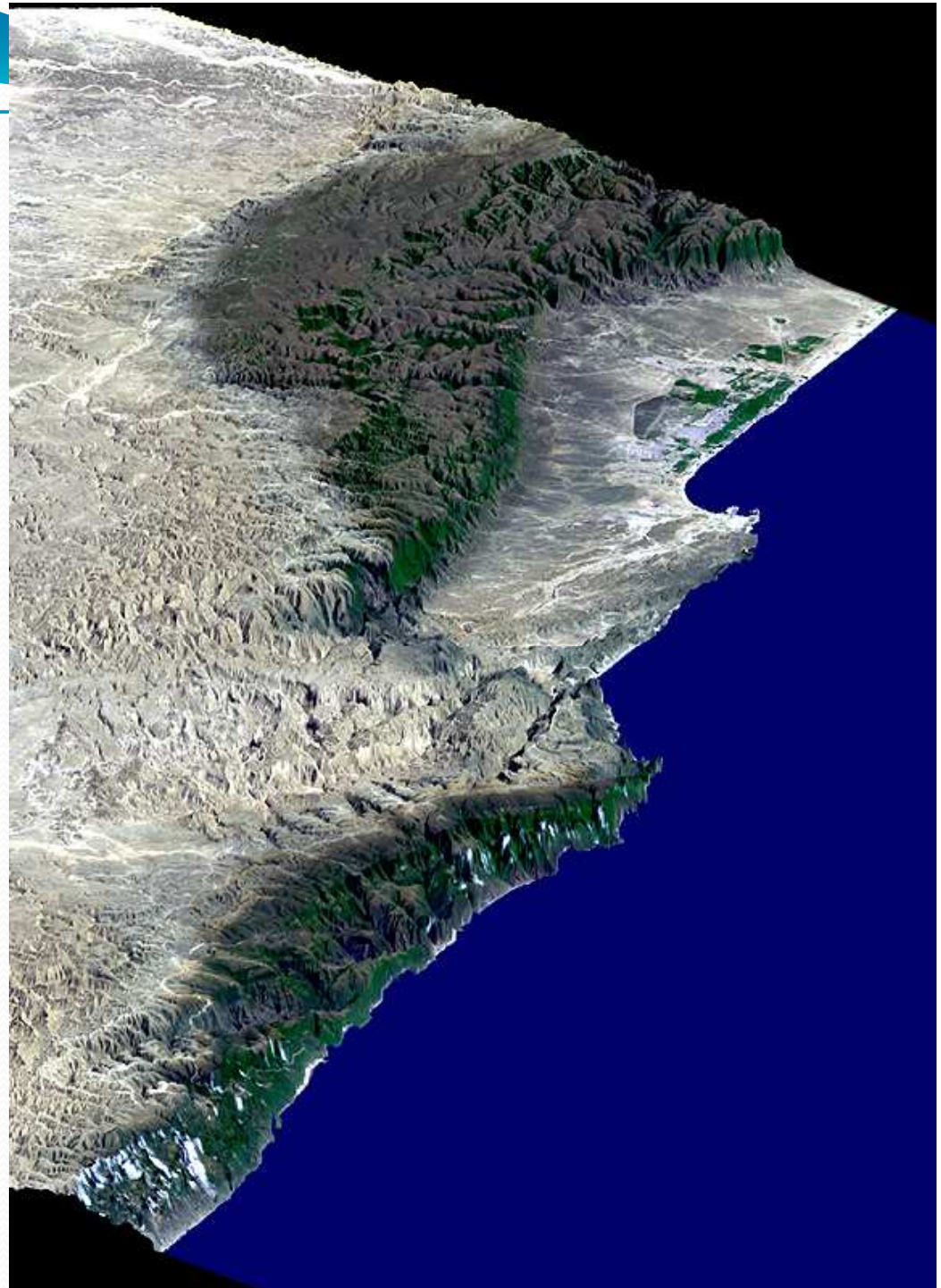
IFSARE (nosič - letadlo LearJet36). RADAR - X-pásmo a dva anténní systémy. Systém vybaven diferenčním GPS a laserem. Výška letu 12 km, šířka snímaného území 10 km, rozlišení 2,5 metru. Produkuje DTM s vertikální přesností do 3 m.

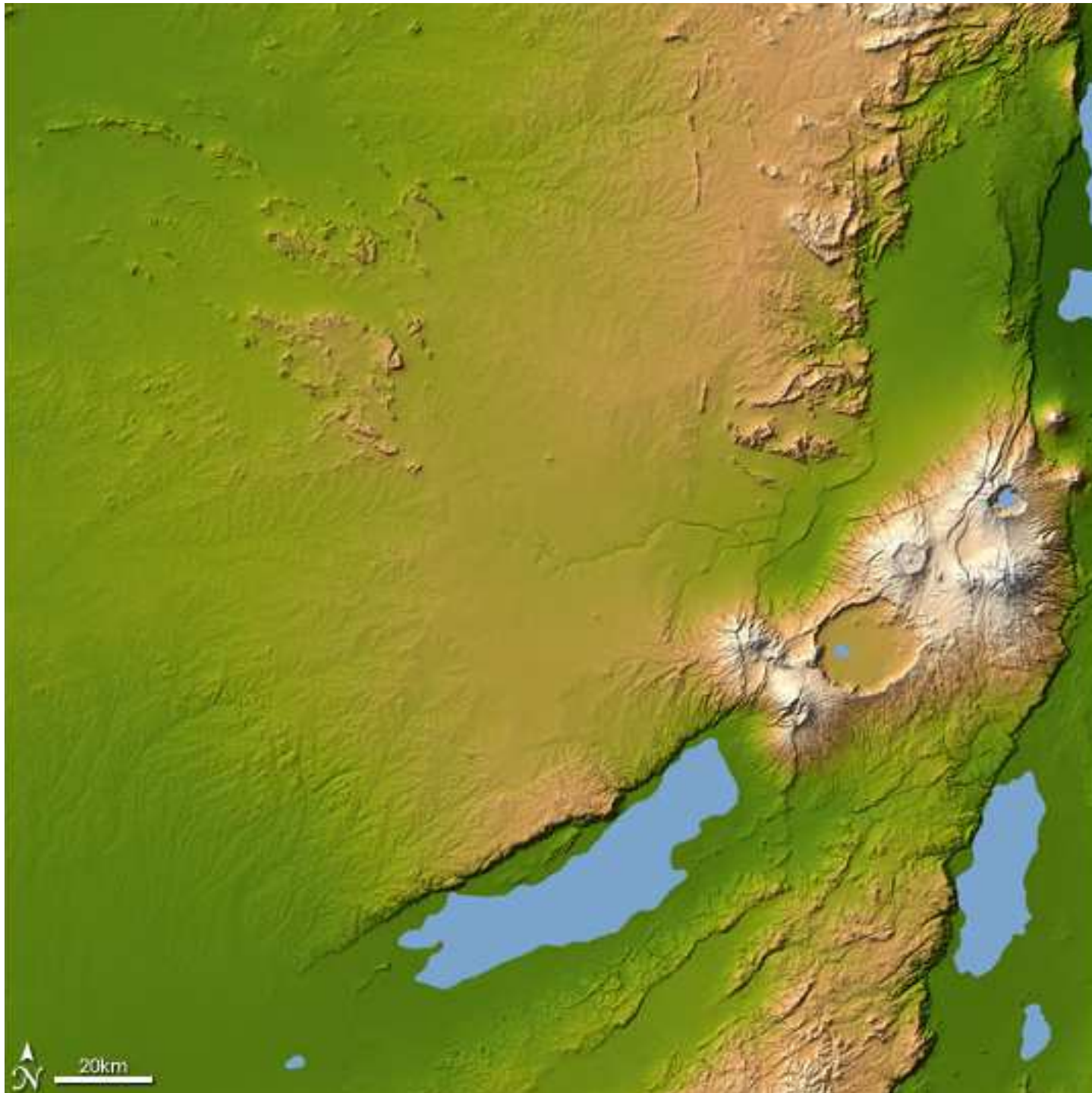
SRTM (Shuttle RADAR Topography Mission)

V období od 11. do 22. února 2000 bylo z raketoplánu nasnímáno území v rozsahu od 60° j.z.š. do 60° s. z. š. Tato měření slouží k sestavení výškového modelu Země

SRTM – Pobřeží Ománu

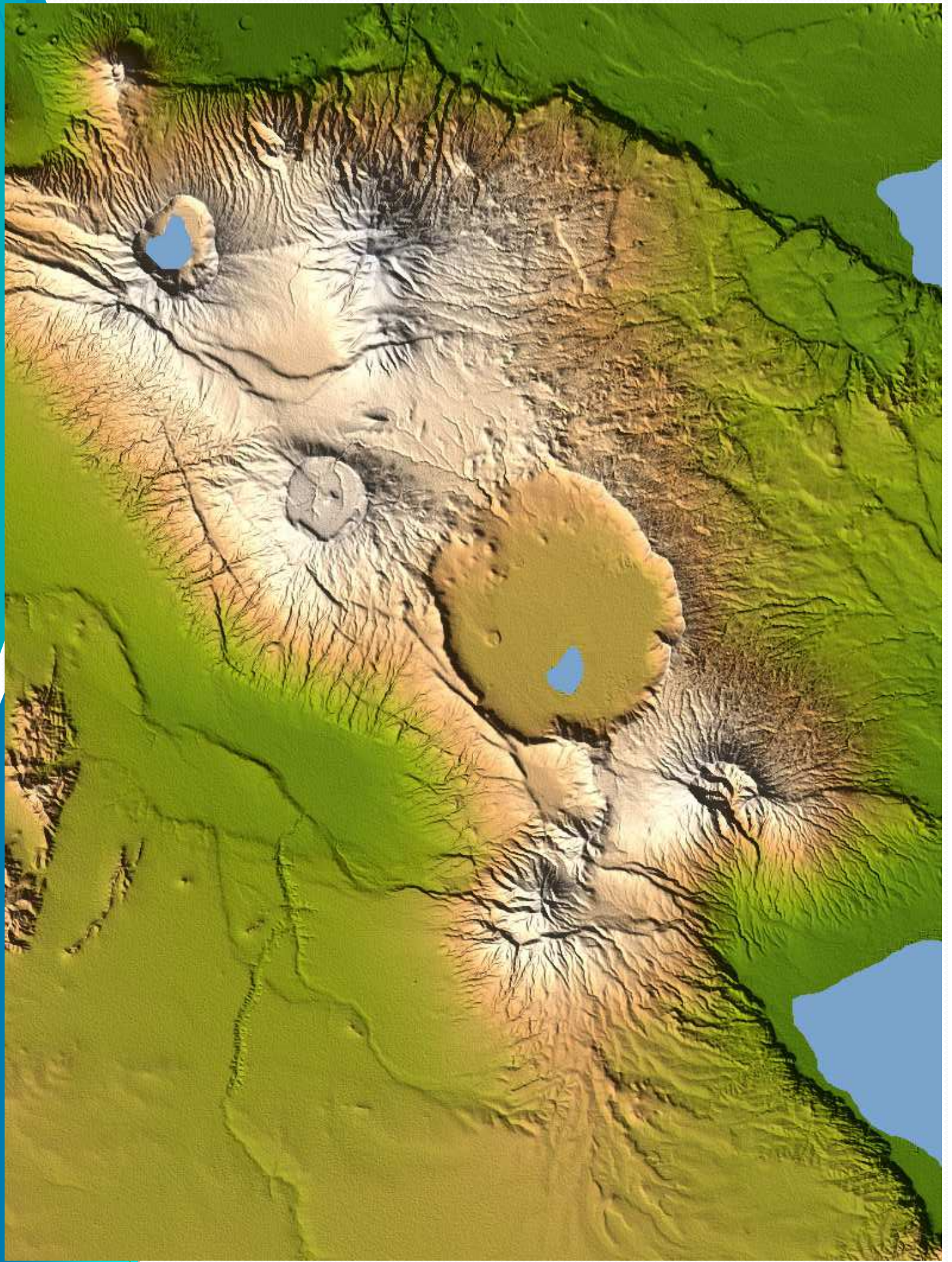

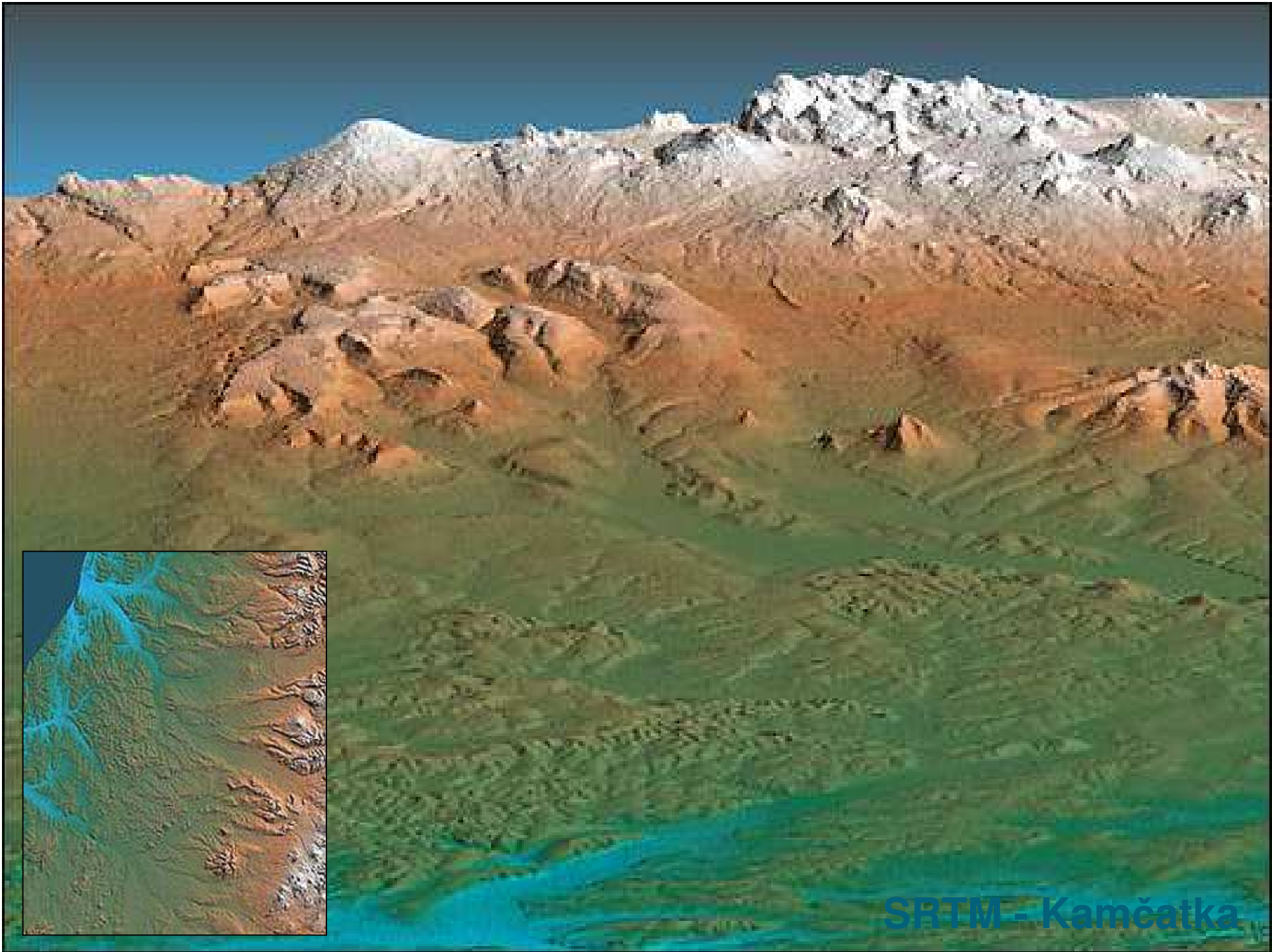

**Tanzánie,
kráter
vyhaslé
sopky
Ngorongoro
a údolí
Olduvai.**

**Výškový
model
terénu (223
x 223 km)
vytvořený z
radarových
snímků**

**raketoplán
(SRTM)**

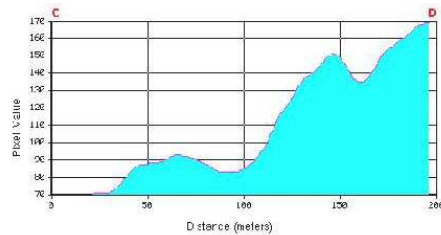
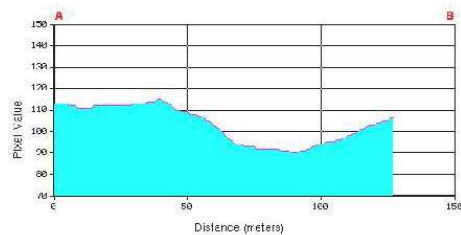
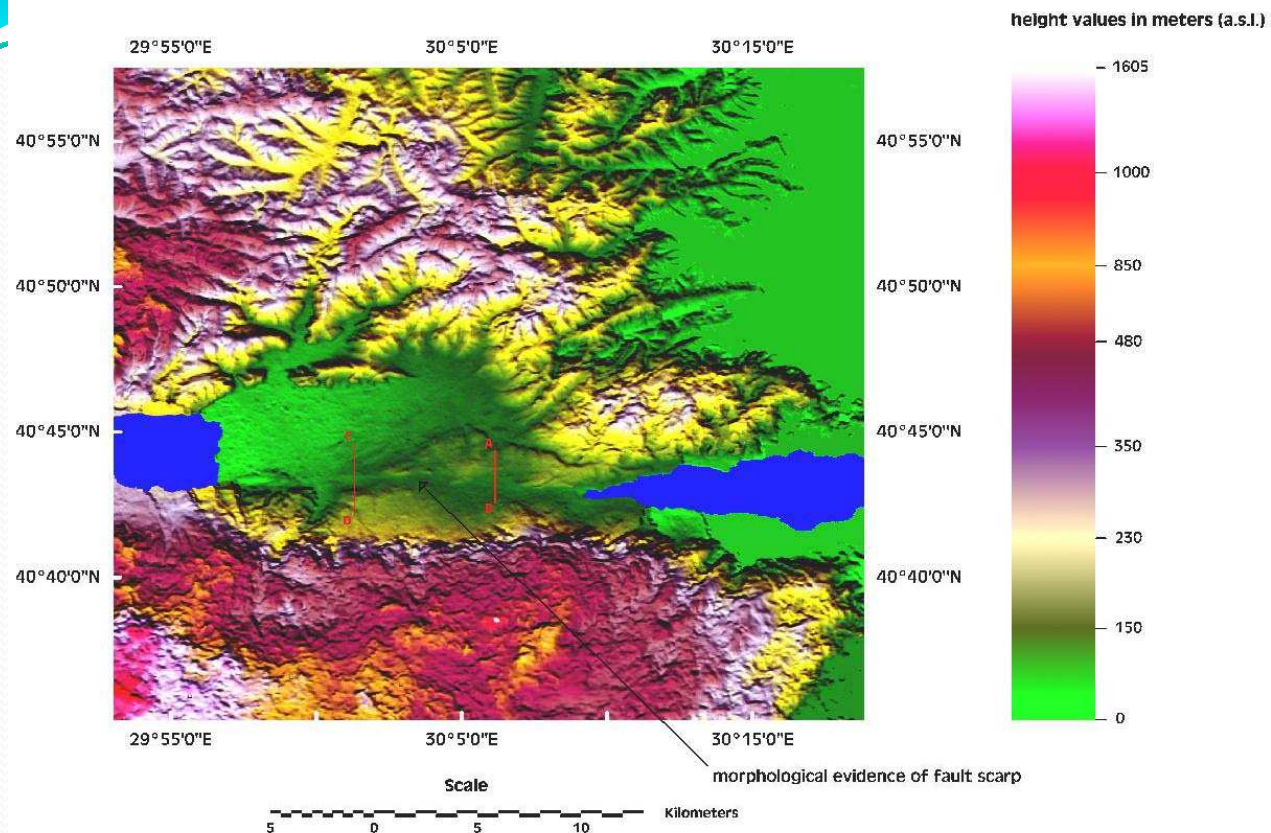

SRTM - Kamčatka

ERS SAR tandem color shaded DEM

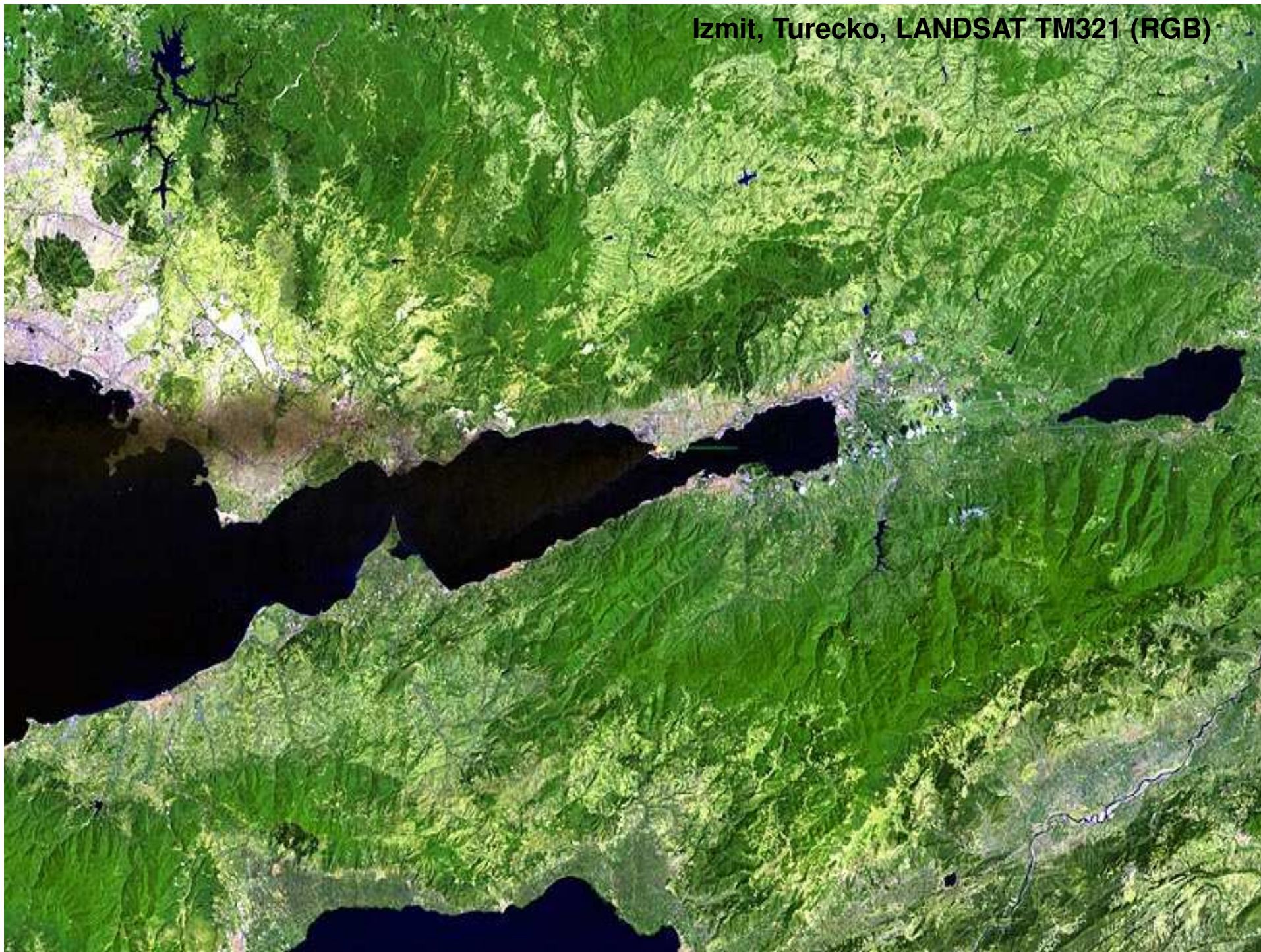

topographic sections crossing the fault line

Izmit, Turecko

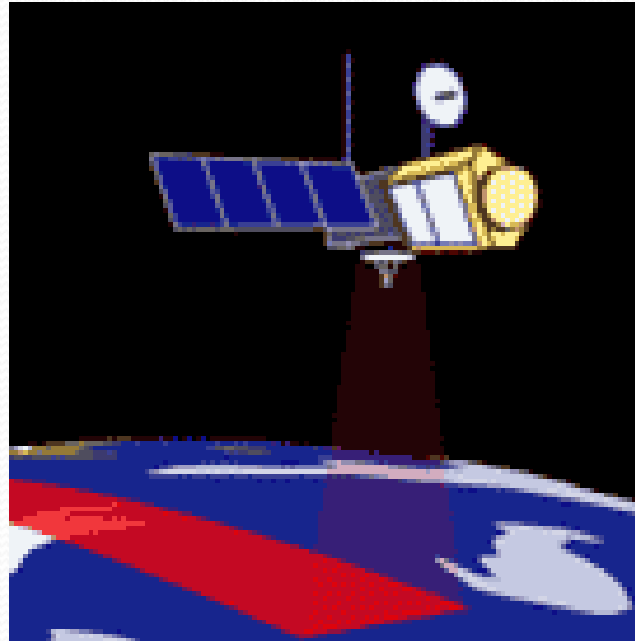
Model terénu
sestavený
z interferometrických
měření družic ERS 1 a
ERS 2

Izmit, Turecko, LANDSAT TM321 (RGB)

Výšková měření - ALTIMETRIE

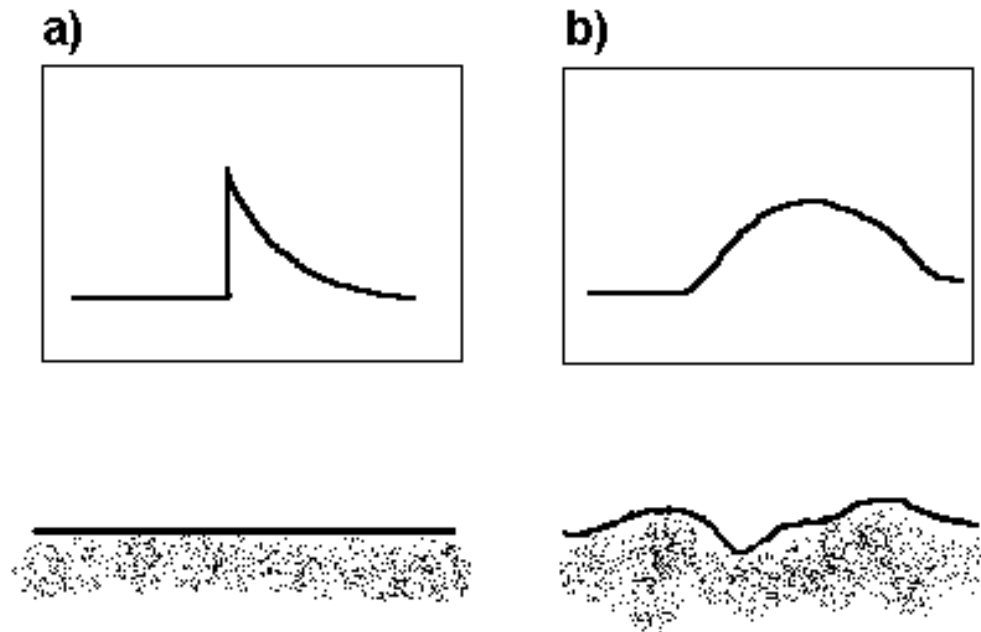
Altimetr (výškoměr) je zařízení využívající toho, že radarová měření jsou ve své podstatě také měřeními vzdálenosti.

Signál je vysílán z nosiče kolmo k zemskému povrchu

Radarové echo je zaznamenáno jednak jako časový interval mezi vysláním a přijetím signálu a jednak jako signál modifikovaný povrchem, od něhož se signál odrazil.

Křivka intenzity signálu

Tvar křivky intenzity signálu pro hladký (a) a drsný (b) povrch

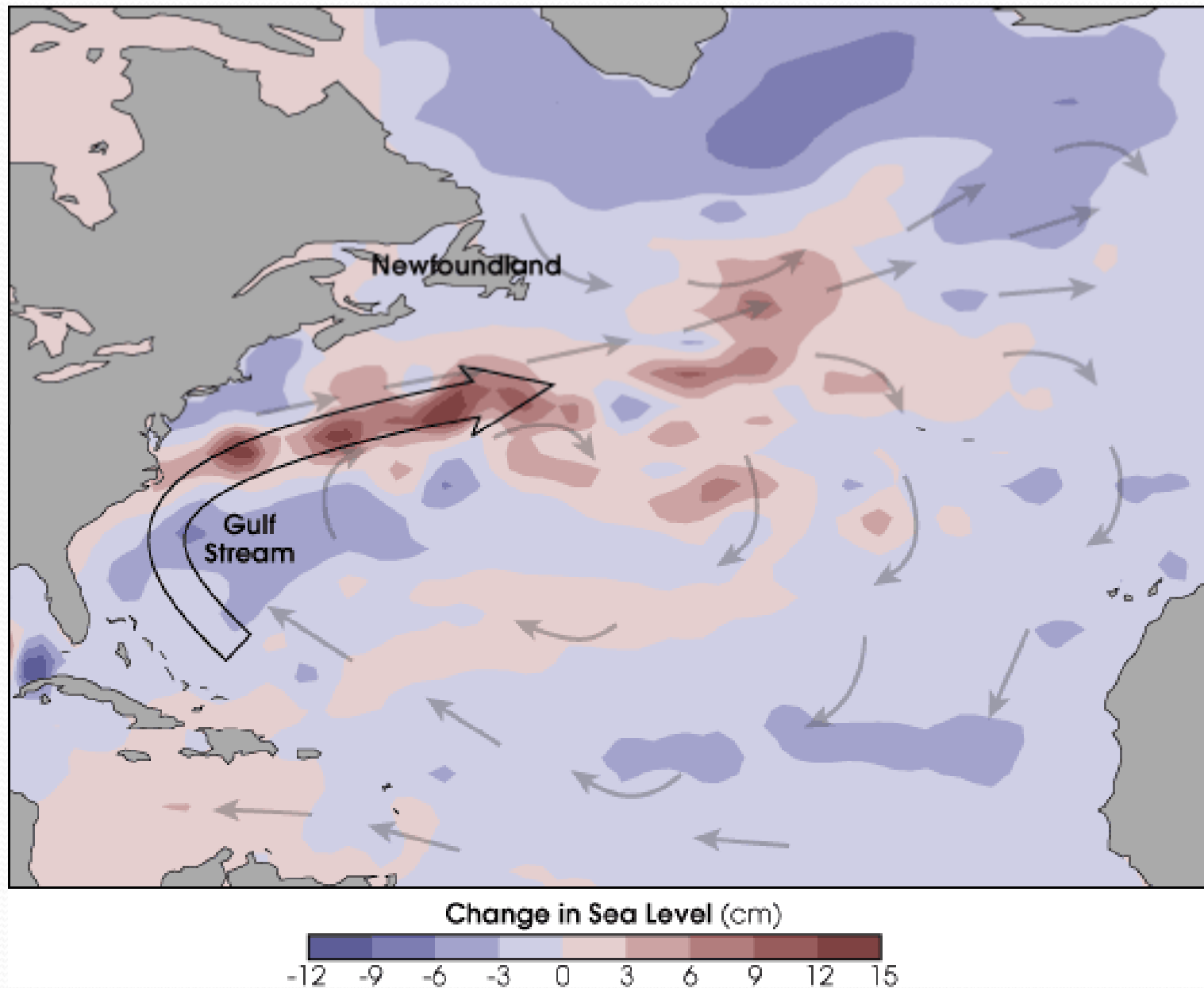
Z tvaru křivky lze získat informaci nejen o výšce daného povrchu, ale také o jeho odrazových vlastnostech a drsnosti.

Přesnost výškových měření může být lepší než 10 cm.

Využití altimetrických měření

- měření výšky hladiny oceánů
- měření výšky povrchů pokrytých ledem
- měření charakteristik vlnění (výška vln a jejich rychlost)
- měření charakteristik pole větru
- studium slapových jevů
- studium mořských proudů
- batymetrická měření
- sestavení map dna světového oceánu
- studium anomálií gravitačního pole Země
- mapování výškových poměrů Antarktidy

Altimetrická měření výšky vodní hladiny oceánu

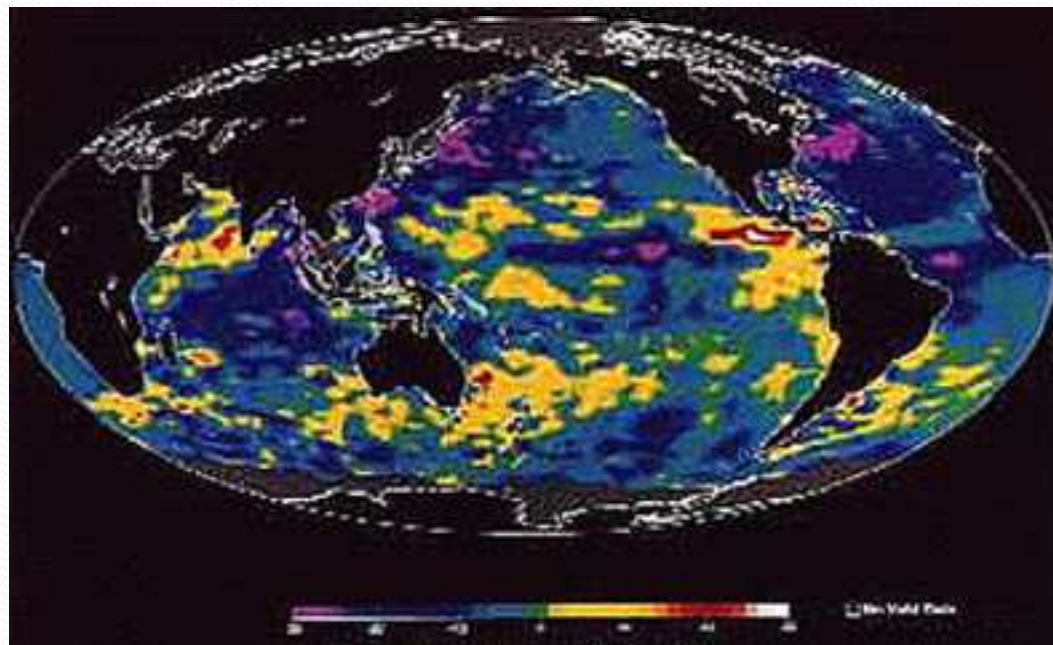
Monitorování jevu ENSO

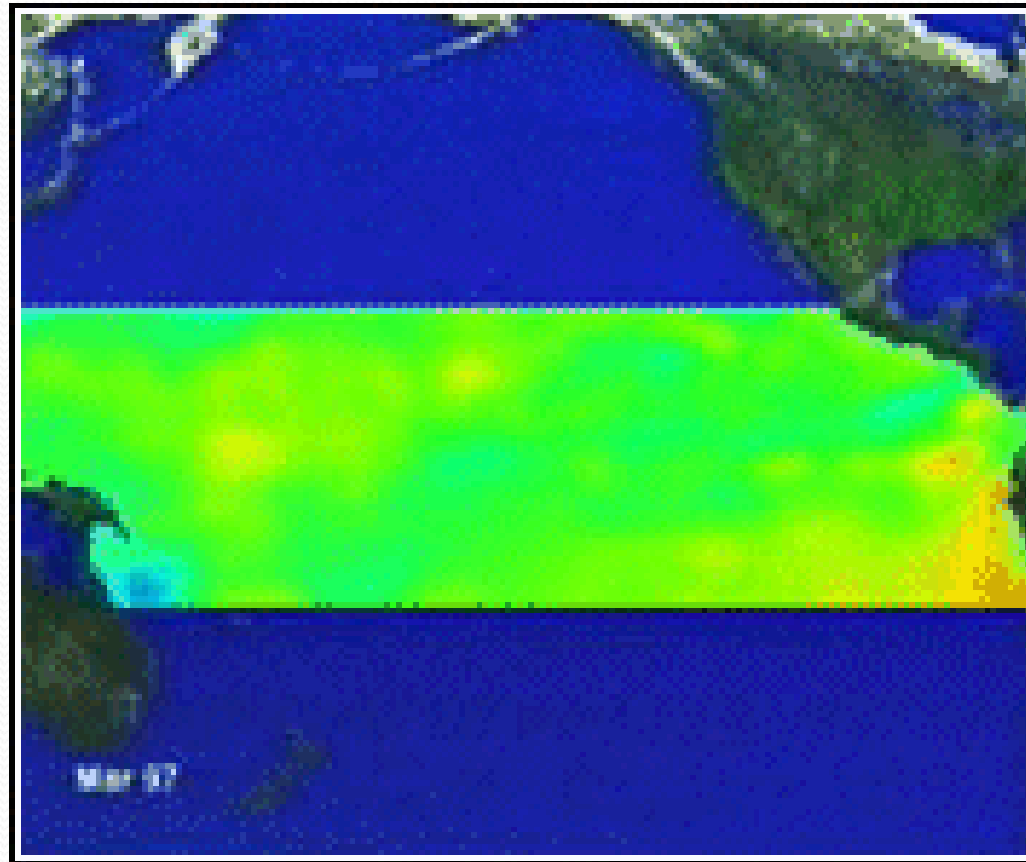
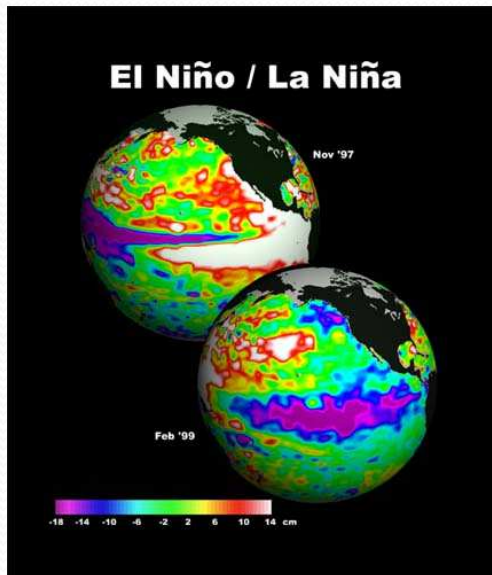
Družice TOPEX/Poseidon

Zjišťování výšky hladiny oceánu s přesností 4-5 cm

Pro každé místo na hladině světového oceánu s periodou 10 dní.

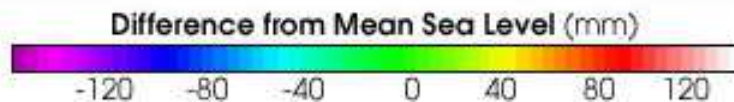
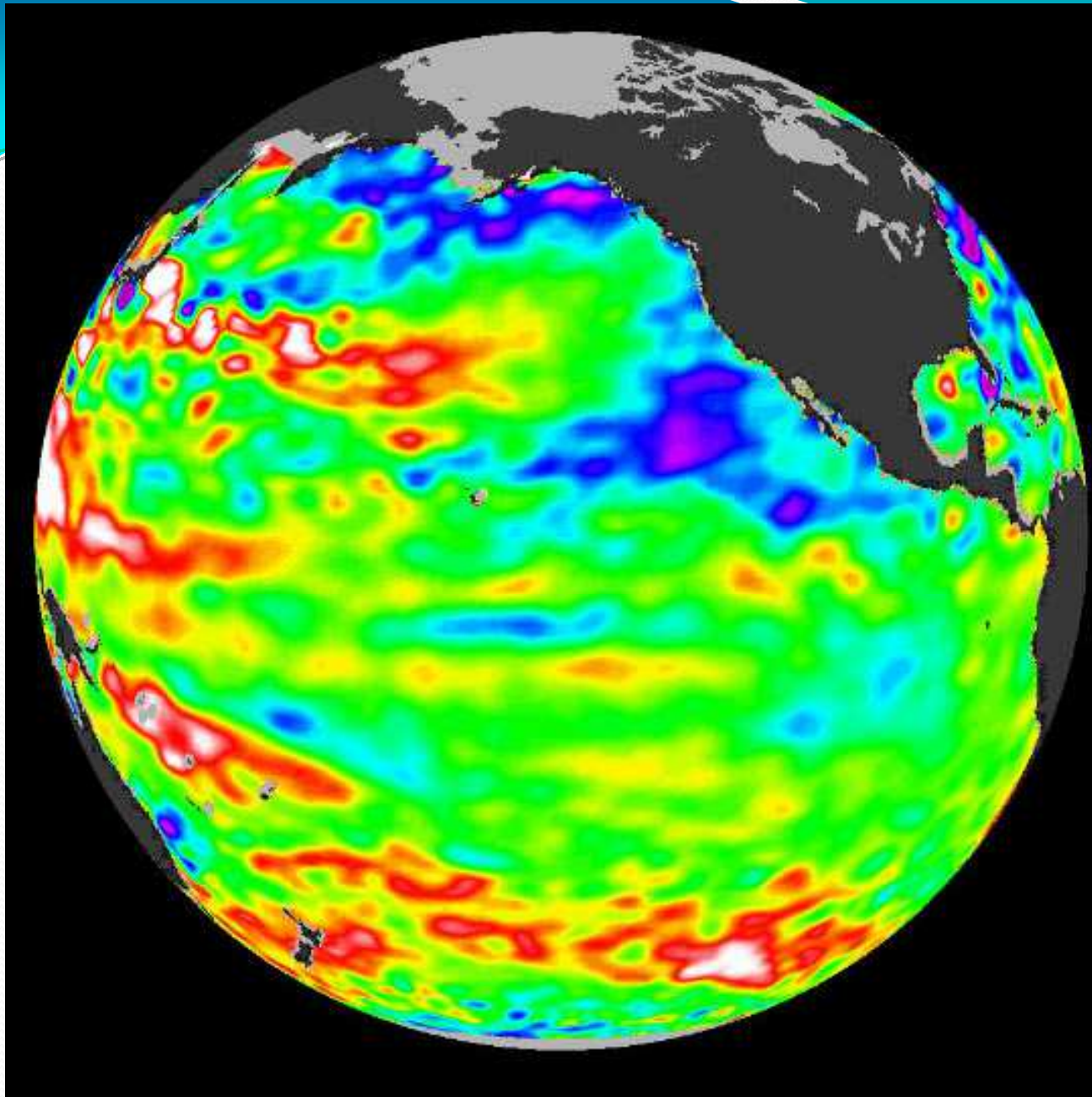

Monitorování jevu ENSO

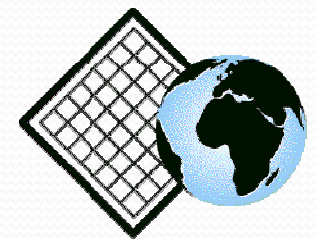

March

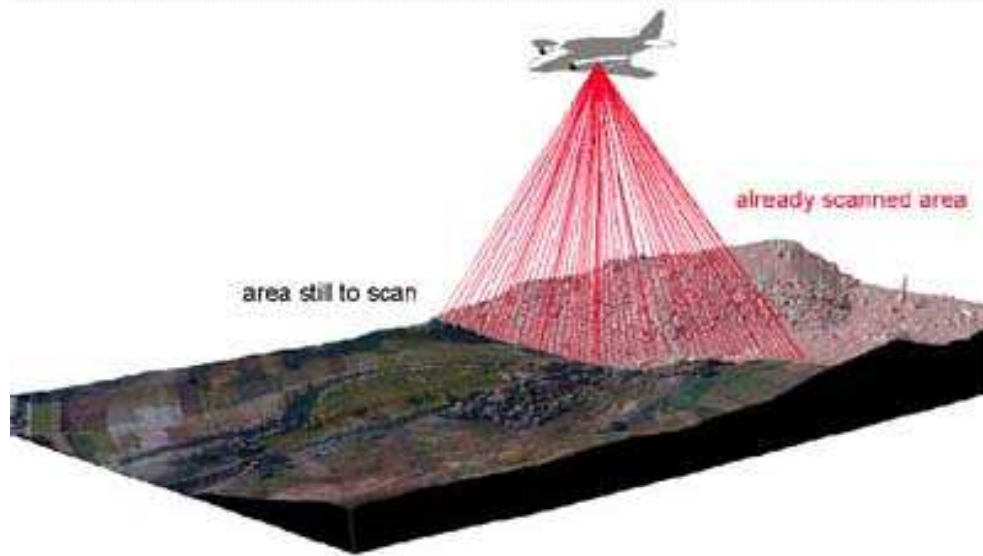
**TOPEX/
Poseidon**

Aktivní metody snímání - LIDAR

(Light Detection And Ranging)

Airborne Laser Scanning (ASL) - LIDAR (light detection and ranging)

Základní komponenty:

- laserový skener
- navigační systém (GNSS+INS).
- laserové paprsky
- časový interval mezi vysláním a přijetím paprskem slouží k určení 3D polohy snímaného bodu.
- Změna intenzity signálu slouží k určení charakteru objektu, od kterého se signál odrazil.

Významné vlastnosti laserového světla

- vysoká pulzní energie
- krátké trvání pulzu
- vysoká přesnost měření vzdáleností (10^{-6-8}m)
- úzká šíře paprsku
- dobře se odlišuje od ostatního záření
- negativní vliv vodní páry a aerosol - zeslabují záření (dosah)
- odražené sluneční světlo – někdy problém

Typické hodnoty leteckých laserových systémů

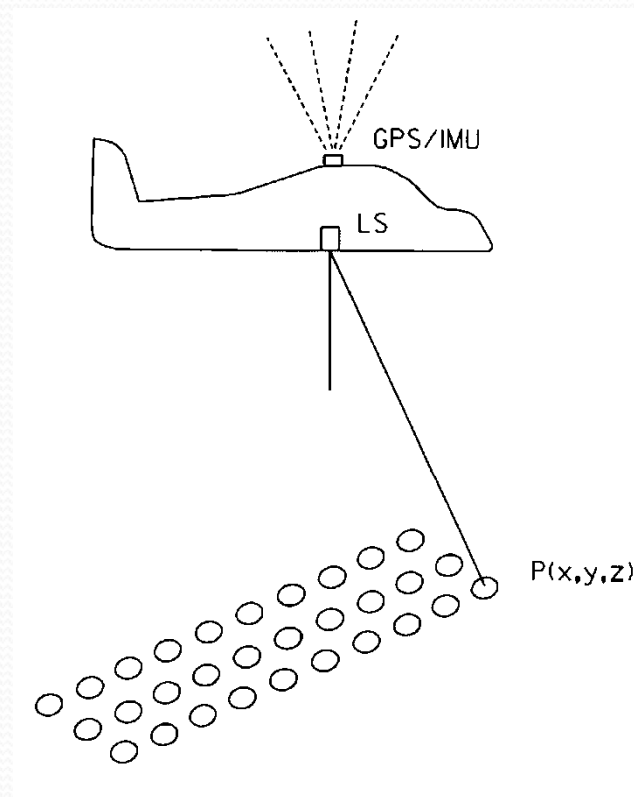
- Vlnová délka většinou 0,8-1,6 μm
- Trvání pulsu cca 5 ns
- Frekvence měření 50-500 kHz

Laserové skenování

- **Letecké skenery** - DMT , mapování liniových staveb, 3D modely
Přesnost 0,10- 0,50 m
- **Pozemní skenery** - měření různých objektů (bližší vzdálenost, statika)
Přesnost 0,001- 0,025 m, přesnější jsou omezené dosahem, méně přesné větší vzdálenost – doly, lavinové vzdálenosti, dosah až 2km
- **Mobilní skenery** – mobilní mapování dopravního značení, inženýrských sítí, budov (streetview, panorama)
- relativní přesnost 5-10mm

Palubní laserové systémy (ALS Airborne Laser Scanning)

- Laserový dálkoměr pevně spojený s letadlem vysílá kontinuálně pulsy z laserové diody pracující v blízkém IR spektru. (pro určení prostorových souřadnic je potřeba měřit vzdálenost k bodu, náklon od svislé osy – viz obr. a souřadnice skeneru v okamžiku vysílání pulsu), rozmítáním paprsku vzniknou otisky - footprint
- Snímají:
  - jednotlivé diskrétní odrazy (Discrete Return DR)
  - celý průběh křivky (vlny) návratu signálu (Full-waveform skenery FWF)

Vývoj palubních laserových systémů

- Po delší a pomalejší vývojové etapě v 90. letech učinilo letecké laserové skenování velký pokrok v posledních 8 letech.
- Letecké laserové skenování (ALS) se stalo vedle snímkování významnou mapovací technologií. Obě technologie se používají pro mapovací účely (výškový digitální model snímková data pro tvorbu ortofotomap).
- Přibližně 500 leteckých skenerů je používáno po celém světě.
- V inženýrských aplikacích je požadována vysoká hustota přesně měřených dat (obvykle desítky bodů na metr čtvereční v sub-decimetrové přesnosti). Na druhé straně je voláno po větším pokrytí terénu (data musí být získána ze stále větší výšky létu).
- Rozsah vlnových délek: NIR 0,7-1,4 μm , Green 0,45-0,55 μm , SWIR 1,4-3,0 μm

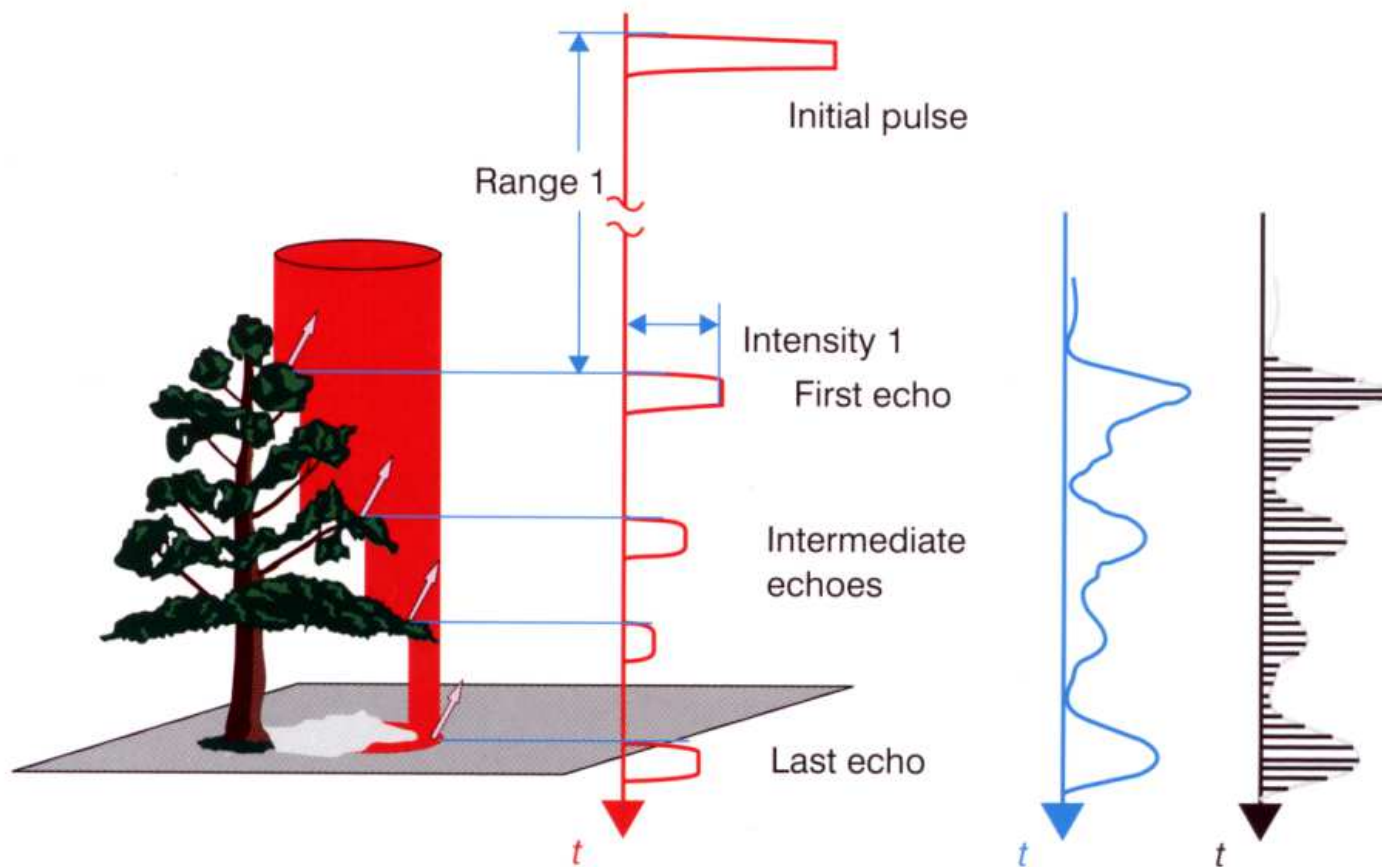
Princip určení geometrické polohy

- Obecně laserové skenery pracují na základě měření doby letu vyslaného paprsku.
- Jsou využívány dvě možnosti určení vzdálenosti:
  - čas letu laserového pulsu (je vyslán laserový puls a měří se čas mezi vysláním pulsu a přijutím odrazu)
  - porovnání fáze (je vyslán paprsek, který je modulován harmonickou vlnou a vzdálenost k předmětu se vypočte jako fázový rozdíl mezi vyslanou a přijatou vlnou).
- Celková koncepce a hlavní komponenty ALS jsou dány tím, že pozice a orientace skeneru je průběžně měřena pomocí GNSS / IMU. Současně řada délek a odpovídajících snímacích úhlů se měří laserovým dálkoměrem a úhlovým snímačem, který je připojen k mechanismu skenování. Spojení těchto dvou sad měření vede k určení bodů (s X, Y, Z souřadnicemi).

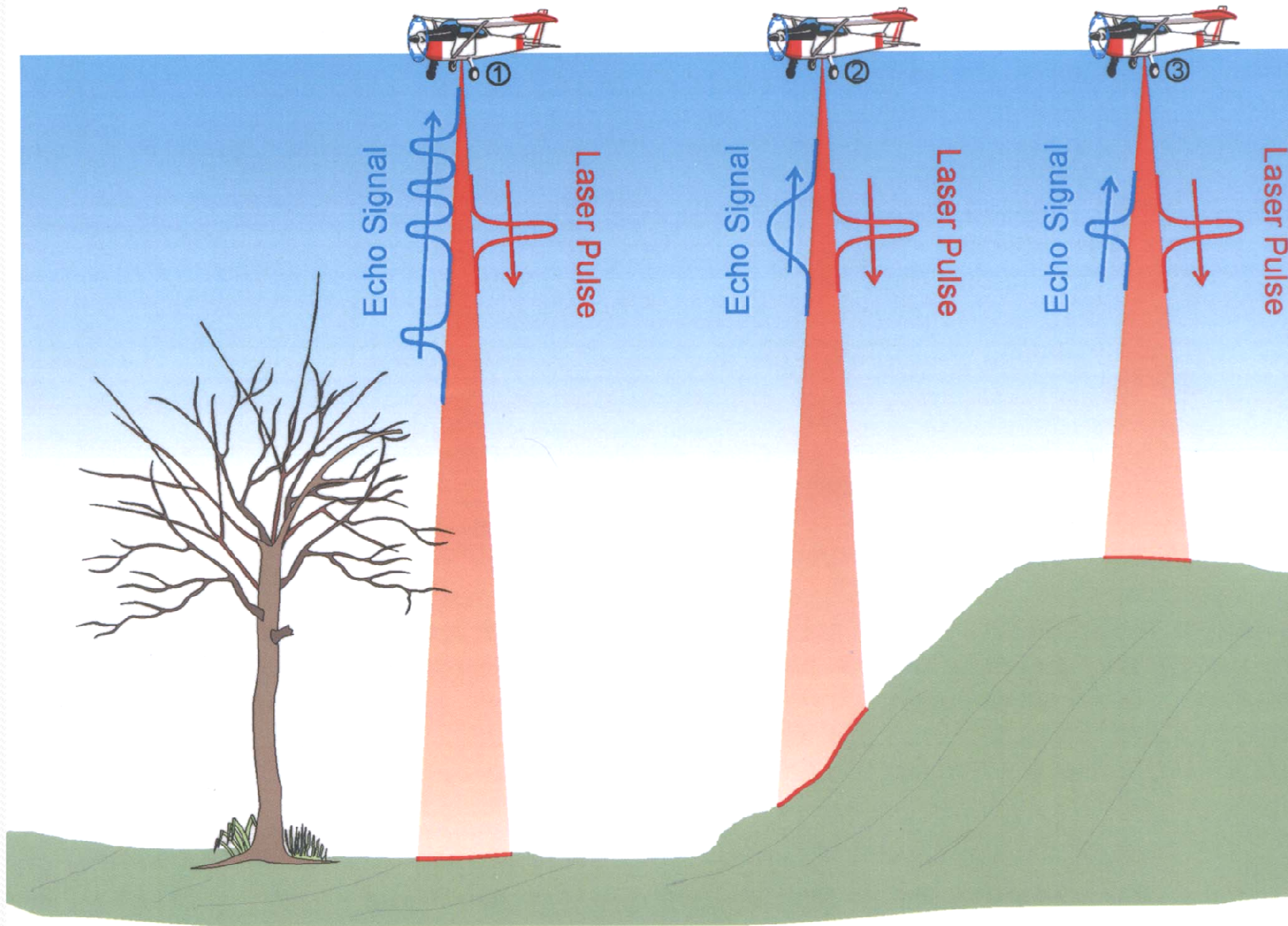

Odraz pulzů – tvar vlny

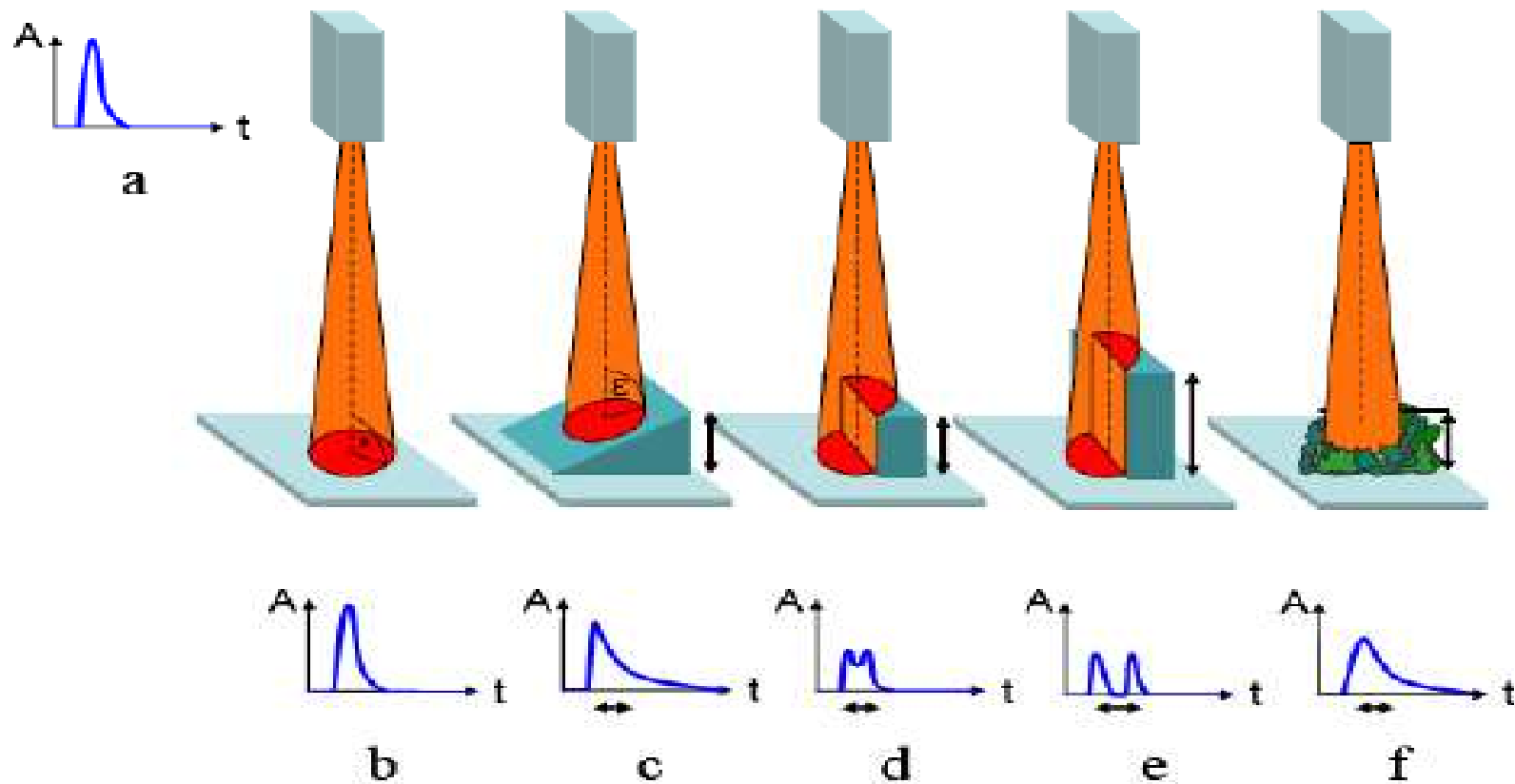
Novější přístroje umí zaznamenat i plně digitalizovaný tvar vlny (Full-WaveFormProcessing) – několikanásobný odraz, závisí na tv:

Odraz pulzů

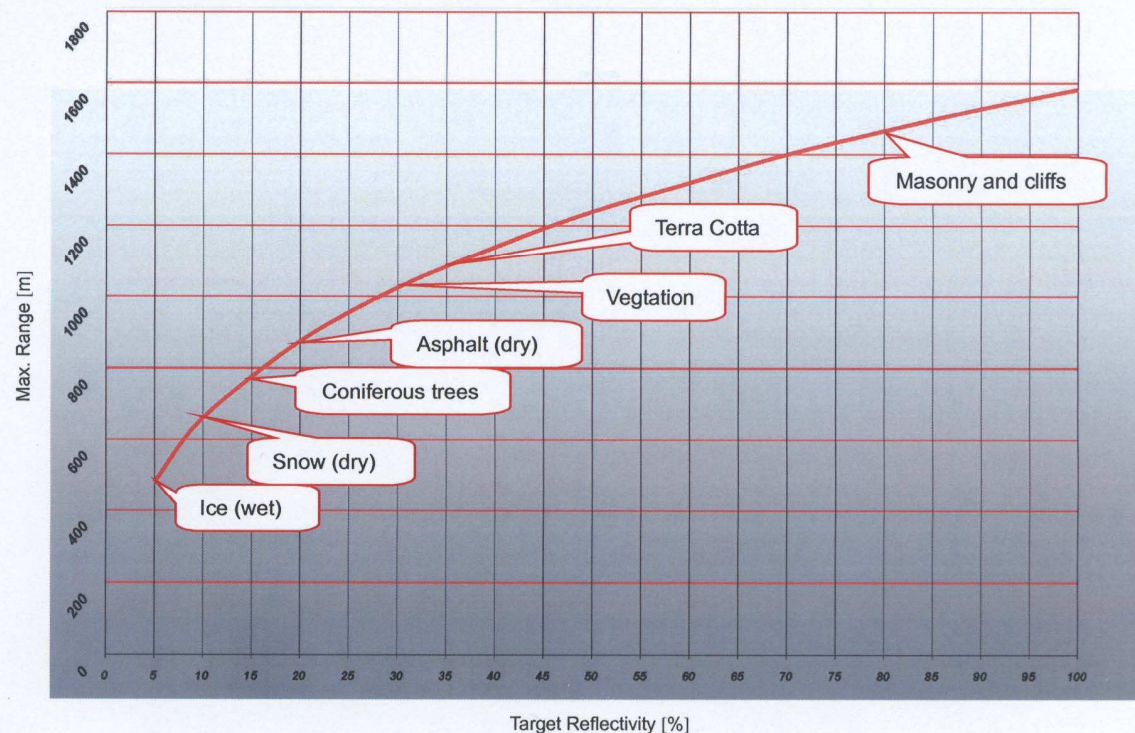
Vliv povrchu na tvar odražené vlny

Dosah skeneru

- Odrazivost (při odrazivosti povrchu 80% je konkrétní dosah dle tabulky od výrobce)
- Znečistění vzduchu, viditelnost, obsah aerosolu, prachu
- Rychlost skenování – pomalejší rychlost skenování znamená větší dosah

RIEGL LMS-Q560 Range Performance

Dosah skeneru

- příklad pro Riegl LMS- Q 680
- 30% odrazivost dohlednost 23 km

dosah pro 80kHz 2400m

dosah pro 240kHz 1500m

- 30% odrazivost dohlednost 10 km

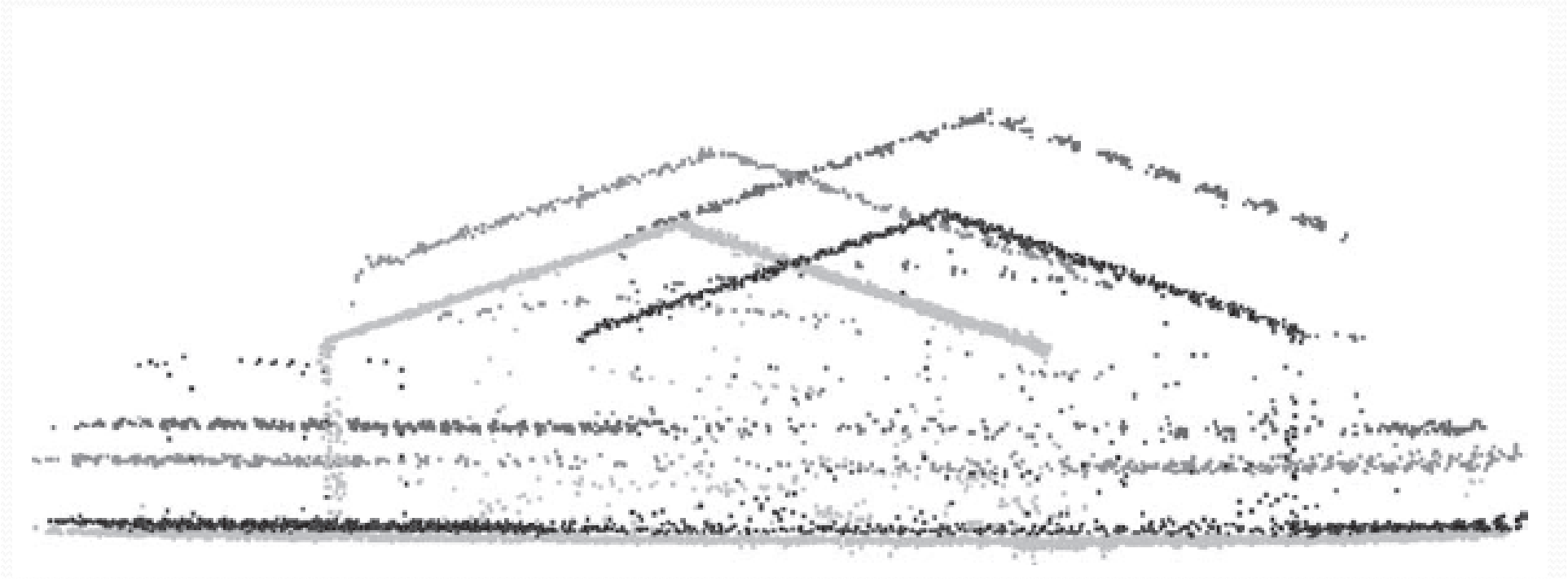
dosah pro 80kHz 1950m

dosah pro 240kHz 1300m

Přesnost polohy bodu

- Složení více systémů a jejich přesností
- GPS/IMU je cca 0,10 m (pro letadlo letící rychlostí 80m/sec s referenční stanicí vzdálenou do 50 km). Čím větší je výška letu, tím více se projeví chyby v úhlových hodnotách získaných pomocí inerciální jednotky.
- Přesnost rozmítání paprsku 5-10mgon je nutno připojit k chybám IMU (10mgon=16cm/1km).
- Přesnost laserového dálkoměru je 0,02- 0,03 m.
- Další náhodné chyby: efekt divergence paprsku (footprint), atmosférická refrakce, terénní vlivy, časová synchronizace, transformace souřadnic
- Celková přesnost ve výšce je v rozsahu 0,1-0,5 m, polohová přesnost 0,1-1 m.
- Rozdíl ze dvou náletů může být 25-30cm

Rozdílné výsledky ze 4 náletů

Faktory přesnosti

- Část paprsků z jednoho pulzu projde vegetací, část se odrazí v různých úrovních porostu. Pro eliminaci bodů, které mají měřenou vzdálenost ovlivněnou více odrazy jsou používány speciální filtry.
- Jelikož palubní laserové systémy neposkytují nadbytečná měření, doporučuje se mít v zájmovém území nezávislé údaje –“vlíčovací plochy“
- Vliv počasí je u ALS menší než u fotogrammetrického snímkování. Lze skenovat pod mraky a v noci. Využití je
  - pro tvorbu DMT, DMP
  - speciální mapování, např. dokumentace liniových staveb – vedení vysokého napětí.
- Výsledkem je zaměření terénu, výšky porostů, prostorové polohy elektrických vodičů a stožárů.

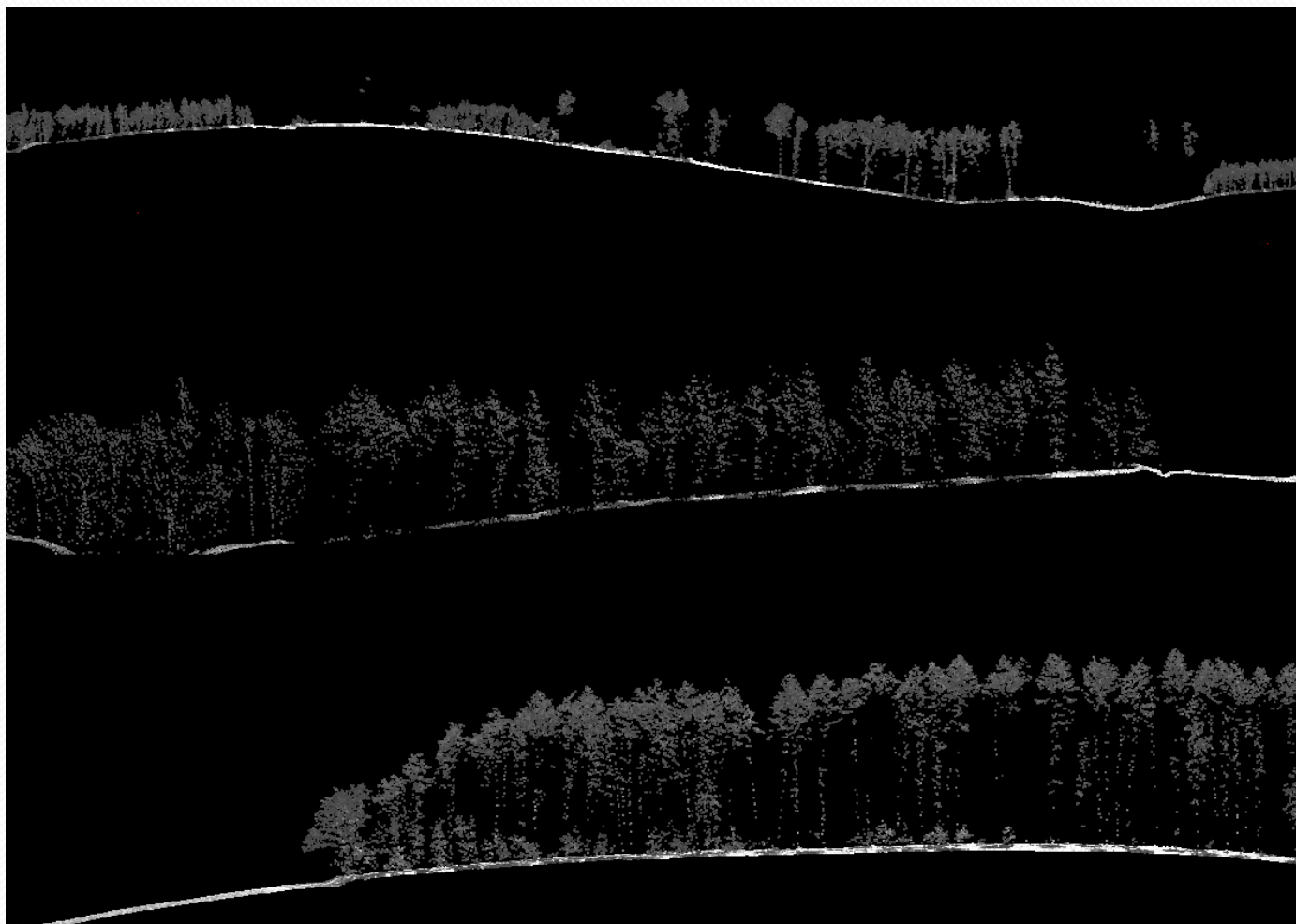
Výsledky měření, zpracování

- Je vyřešena automatická klasifikace odrazů od země a ostatních povrchů. Řeší se otázky podrobnější tematické interpretace (fúze dat).
- surová data – mračno bodů X,Y,Z
- vícenásobné odrazy – možnost extrakce DMT, DMP
- obarvení, filtrace (odstranění šumu, chyb)
- klasifikace do tříd (porosty, budovy), vektorizace, konverze do rastru
- možné využití intenzity odrazu
- specializované softwary, moduly (pluginy) pro GIS, CAD

Letecké laserové skenování - svislý profil bodovým mračnem

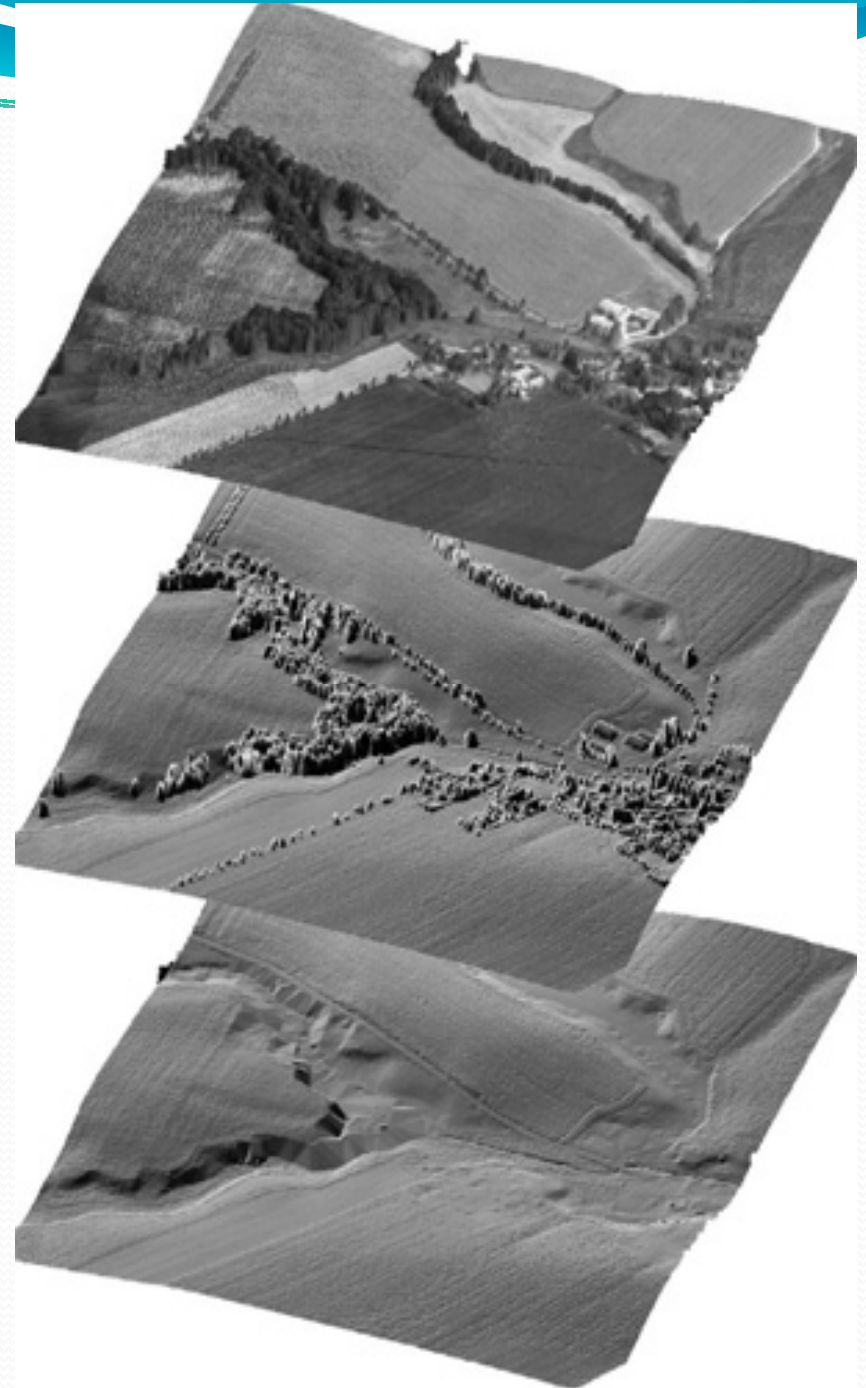
<http://photogrammetrydevelopment.blogspot.com/search/label/Lidar%20Tutorial>

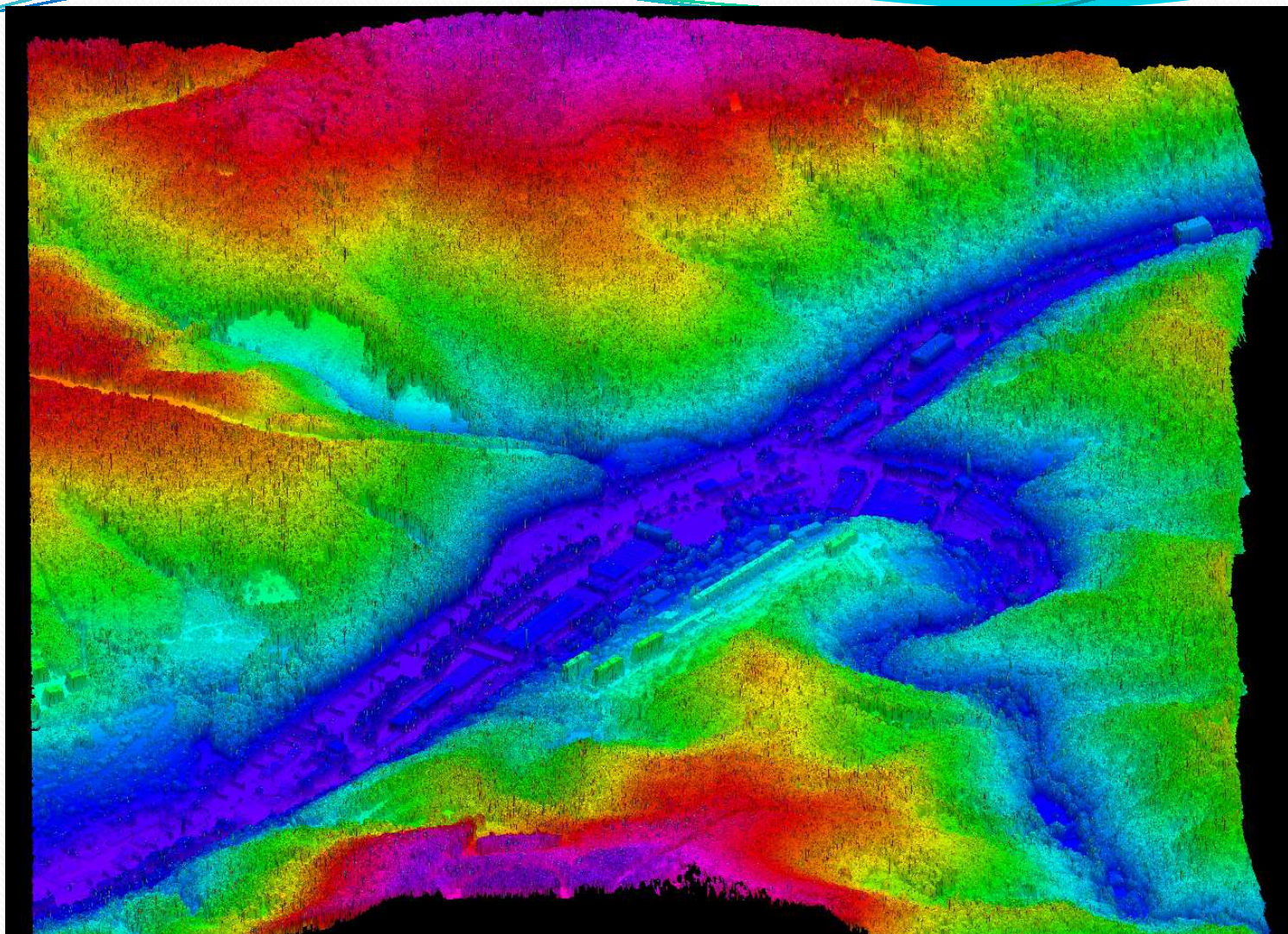

Letecké laserové skenování - svislý profil terénem

LIDAR - Aplikace

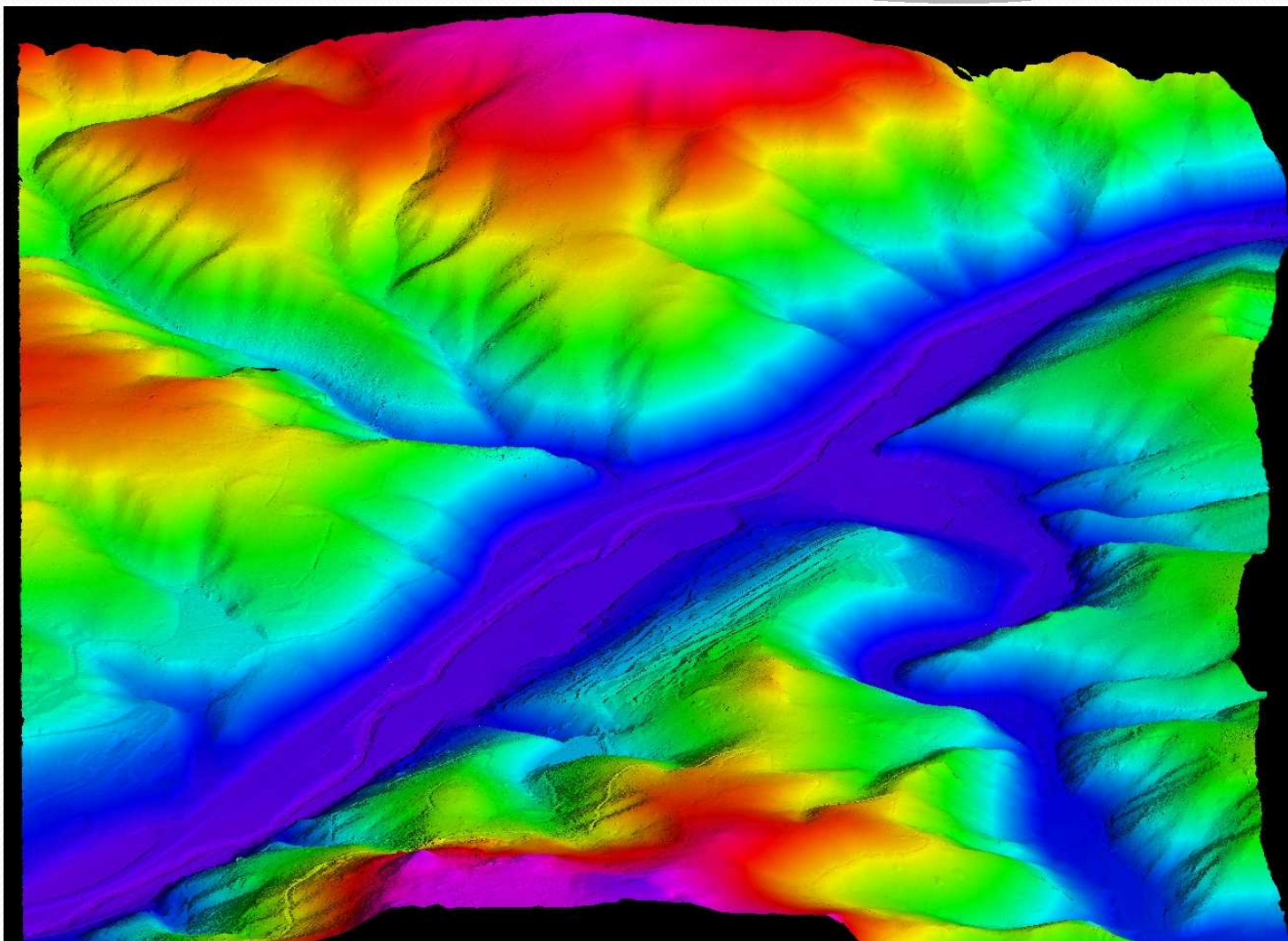
- Tvorba digitálního modelu terénu
- Vodní hospodářství
- Lesní hospodářství
- Telekomunikace
- 3D vizualizace

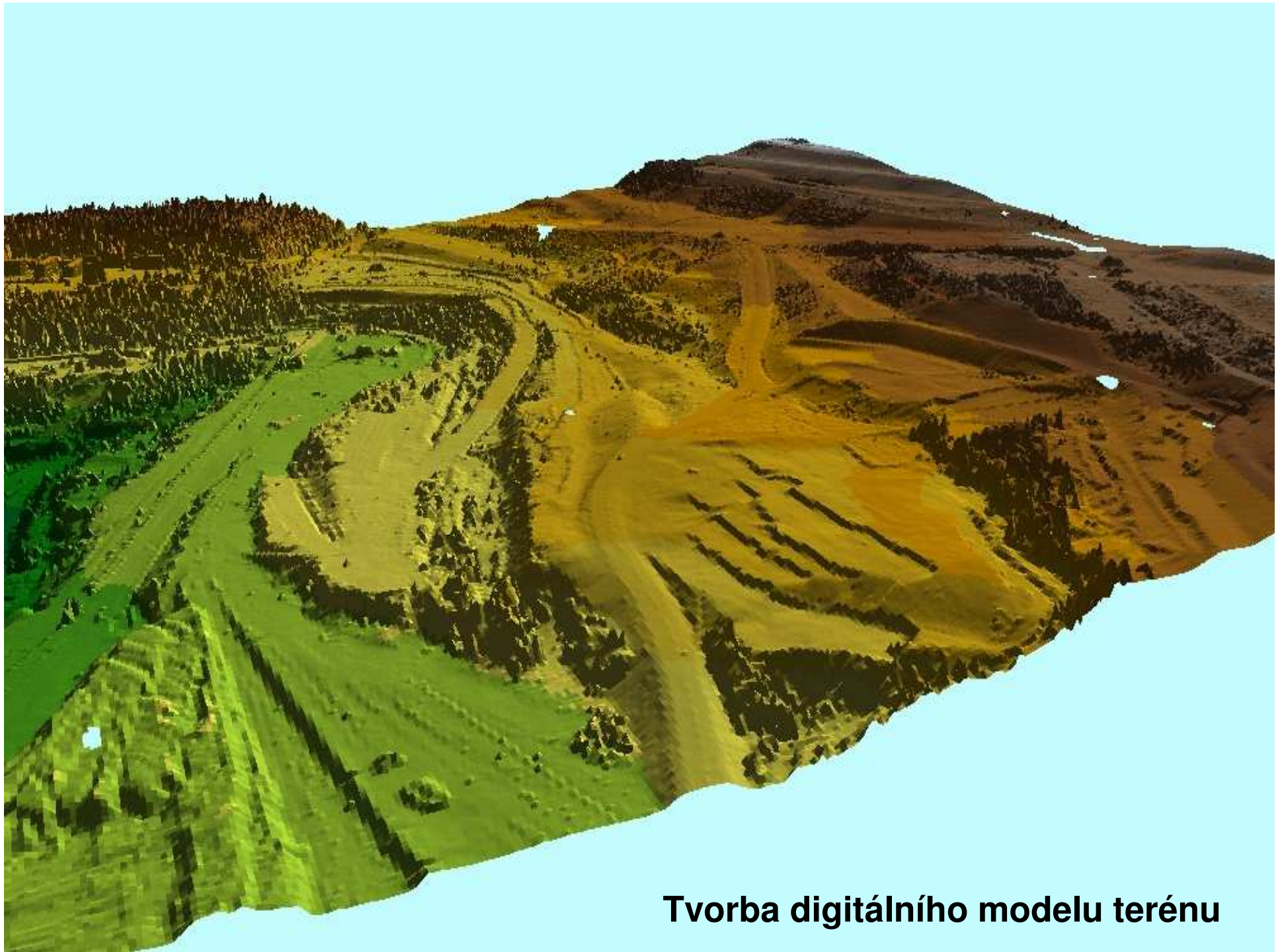
Digitální model povrchu - řeka Svitava

Zdroj: <http://www.geodis.cz/sluzby/letecky-laserscanning>

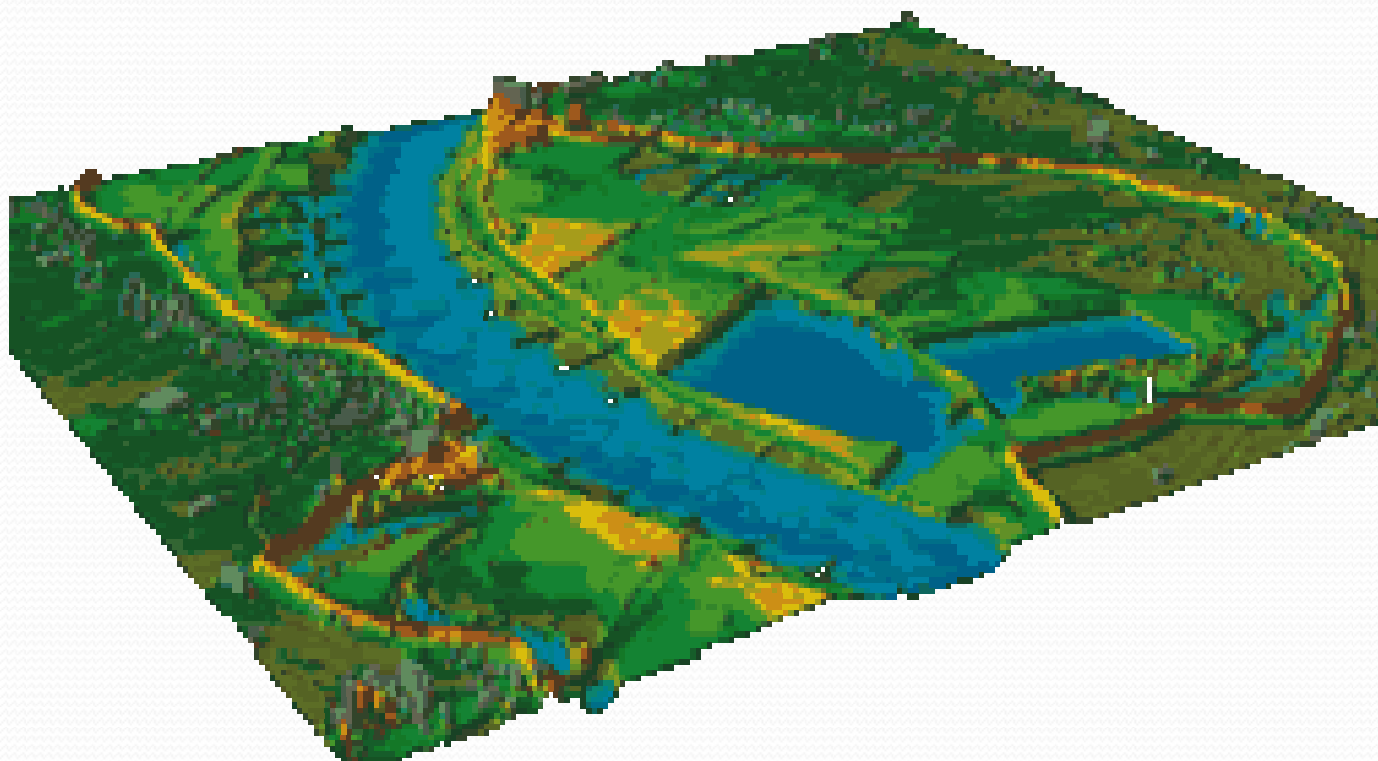

Digitální model terénu - řeka Svitava

Zdroj: <http://www.geodis.cz/sluzby/letecky-laserscanning>

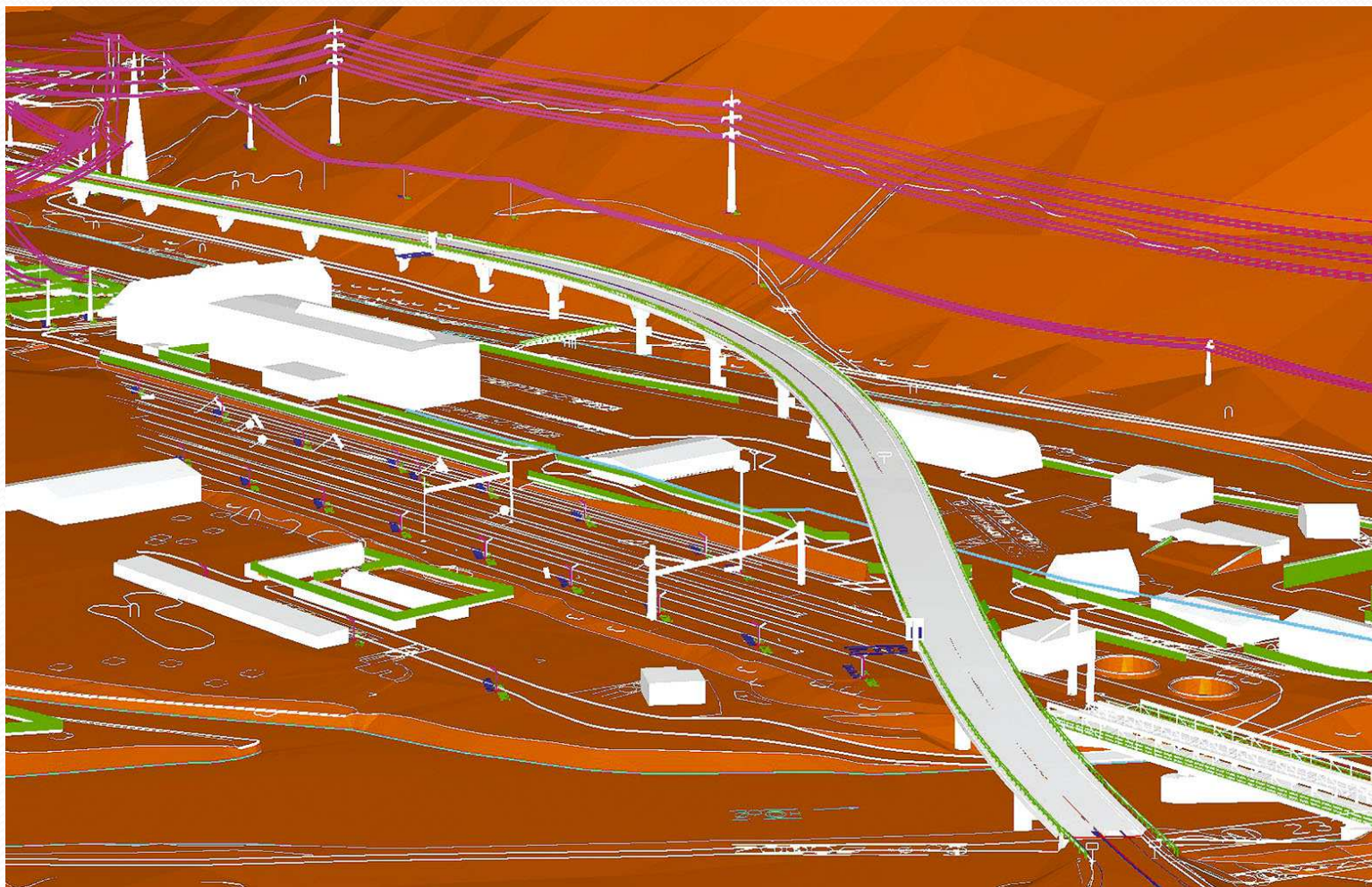
Tvorba digitálního modelu terénu

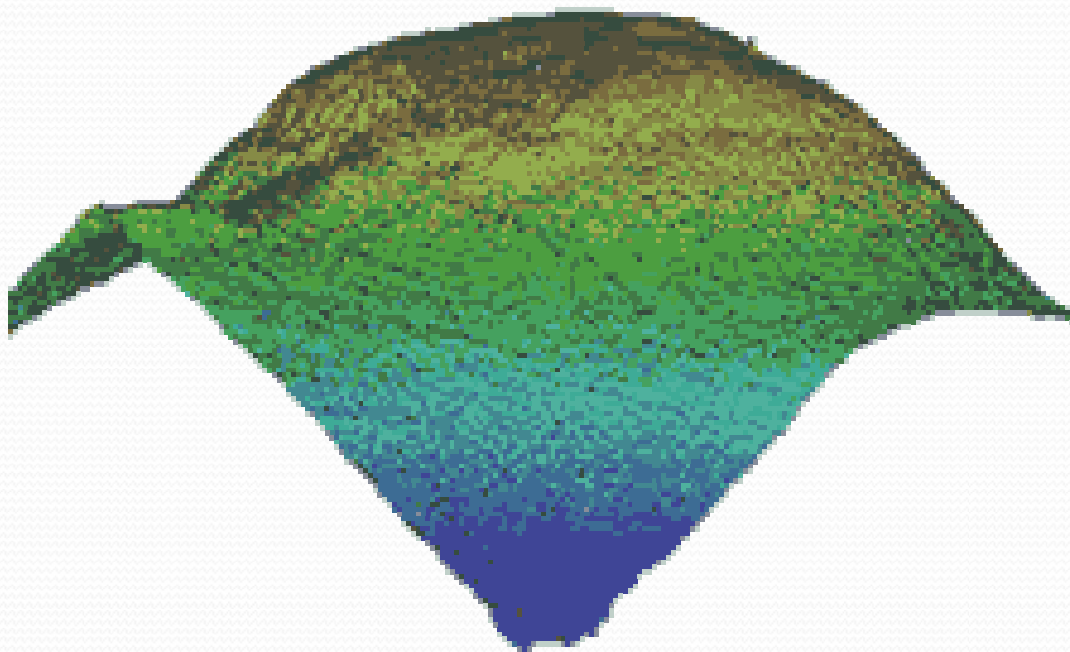
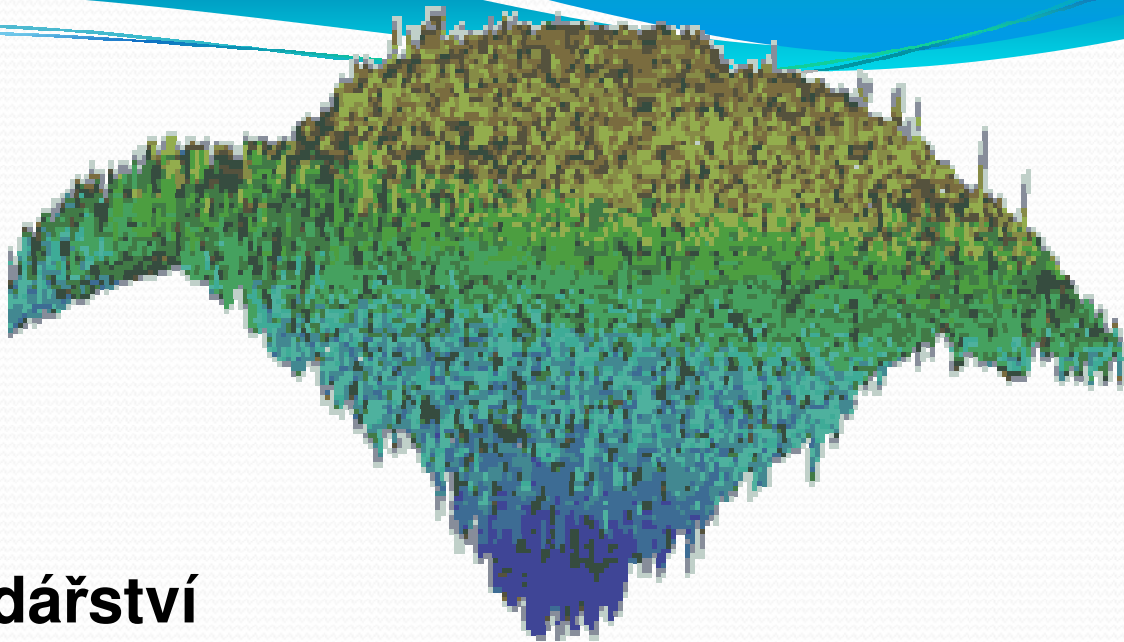
Vodní hospodářství

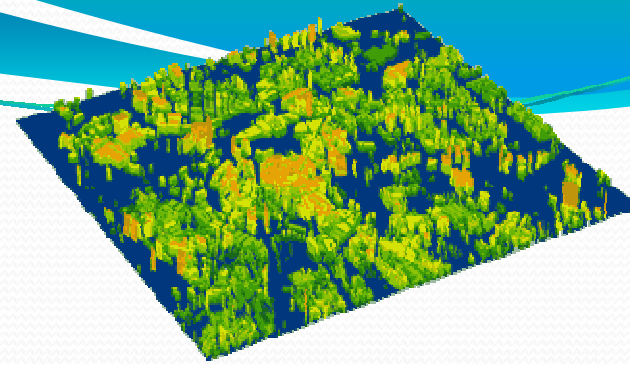
Letecké skenování - výsledek 3D model

Lesní hospodářství

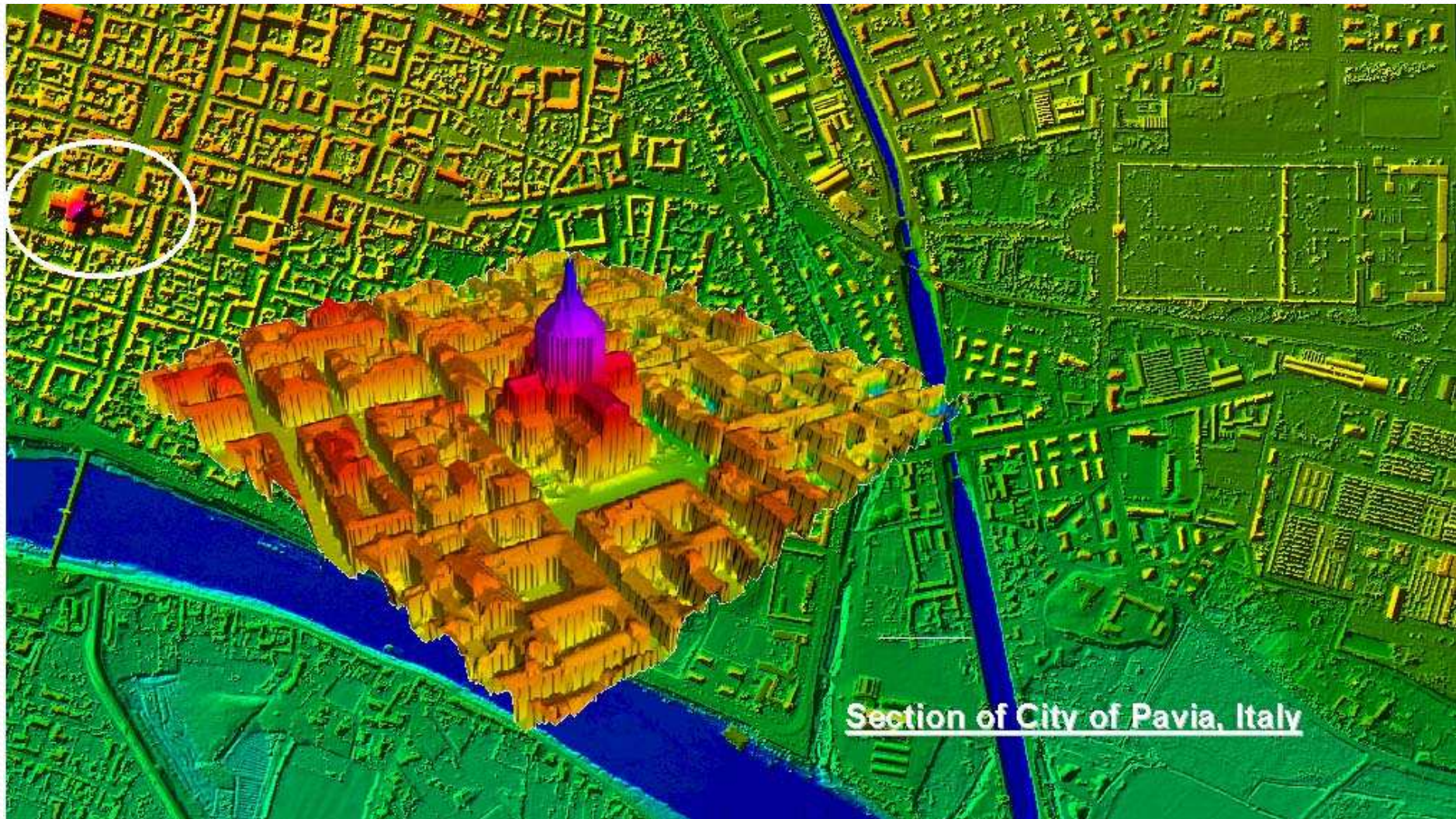
Telekomunikace

Mapování průběhu el. vedení

3D vizualizace

Výrobci skenerů

Nejznámější výrobci jsou firmy

- **Optech** : skenery ALTM Orion (liniové objekty, Gemini (plošné mapování + DMT), Pegasus (universální typ s vysokou frekvencí 400 kHz při výšce letu 500m)
- **Leica Geosystems**: skenery, ALS70-HA (plošné mapování až z výšky 5km), ALS70-HP, ALS70-CM (liniové objekty z výšky 200-1000m)
- **Riegl**: skenery LMS - Q 680, LMS- Q 680i (použití je universální – topografické aplikace, mapování koridorů i městských oblastí, mapování území pokrytých ledem a sněhem, mapování elektrických vedení. Umožňuje Full-WaveForm Processing.), Toposys – skener LIDAR.

Optech ALTM Gemini

Leica ALS 70

Riegl LMS Q680i

